

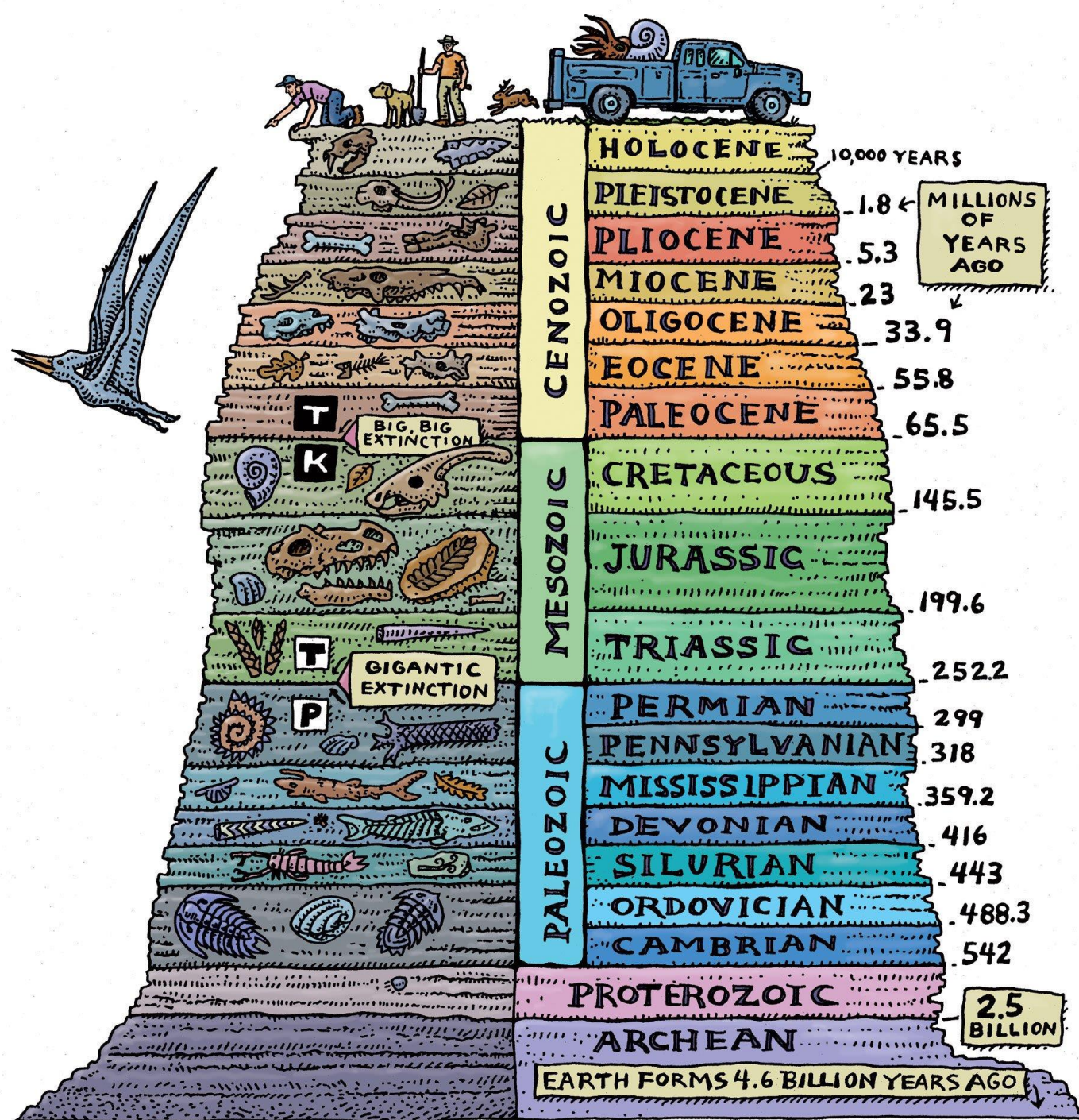
Geologiset maailmankaudet

Kenotsooinen =
elämän uusi aika

Mesotsooinen =
elämän keskiaika

Paleotsooinen =
elämän vanha aika

Holoseeni
Pleistoseeni
Plioseeni
Mioseeni
Oligoseeni
Eoseeni
Paleoseeni

Liitu

Jura

Trias

Permi

Kivihilli

Devoni

Siluri

Ordoviki

Kambri

Prekambri

EARTH FORMS 4.6 BILLION YEARS AGO

Ihmislajien synty

-yksi laji jäljellä (me, hiukan risteytyneenä muiden kanssa)

Vahvan tietoisuuden ja abstraktin ajattelun synty

Maanviljelyn keksiminen

Tieteellisen ajattelun synty

Prokaryootteja
(pieniä soluja)

Eukaryootteja

(monimutkaisia isoja soluja,
synty kahden solun symbioosina*)

Monisoluisia
eukaryootteja

↑
Yhteyttäviä
happea tuottavia
prokaryootteja

↑
Yhteyttäviä
eukaryootteja,
synty kahden
solun symbioosina

0

3700000000

Elämän synty:
tapahtunut kerran?

Älä unohda
viruksia!

Eukaryogeneesi:
tapahtunut kerran
"tiistai-iltapäivänä noin 2
miljardia vuotta sitten
jossain valtameressä"
Cobb, M. 2016

Monisoluisuus:
kehittynyt monta kertaa.
Solujen erilaistumisaste
vaihtelee.

Aika
[vuotta]

Maapallon elämän historia **24 tunnissa**

Miljoonaa vuotta sitten	Taphtumia	Kellonaika
0,01	Viimeisin jääkausi päättyy	23.59.59,80
0,2	<i>Homo sapiens</i> , nykyihminen	23.59.56
2	<i>Homo habilis</i> , <i>Homo</i> -suvun ensimmäinen laji	23.59.22
65	Liitukauden loppu, dinosaurusten tuho	23.39
175	Nisäkkäät	23.04
227	Ensimmäiset dinosaurukset	22.48
315	Ensimmäiset matelijat	22.20
375	Neliraajaiset sammakkoeläimet kehittyvät kaloista ja siirtyvät maalle	22.00
450	Niveljalkaiset, ensimmäiset maaeläimet	21.36
530	Kalat	21.10
542	Kambriikauden alku	21.07
900	Monisoluiset eläimet	19.12
2 000	Aitotumaiset solut	13.20
3 000	Hapen tuotanto alkaa	8.00
3 500	Alkeelliset yksisoluiset	5.20
4 570	Maapallon synty	0.00.00

Kausi	Päätyi (miljoonaa vuotta sitten)
(Prekambrin kaudet)	541
Kambri	485
Ordoviki	444
Siluri	419
Devoni	359
Kivihili	299
Permi	252
Trias	201
Jura	145
Liitu	66
Paleogeeni	23
Neogeeni	2.6
Kvartääri	

Dinosaurusten synty noin 233 miljoonaa vuotta sitten ja joukkotuho noin 66 miljoonaa vuotta sitten

Kausi	Päätyi (miljoonaa vuotta sitten)
(Prekambrian kaudet)	541
Kambri	485
Ordoviki	444
Siluri	419
Devoni	359
Kivihälli	299
Permi	252
Trias	201
Jura	145
Kriata	66
Paleogeeni	23
Neogeeni	2.6
Kvartääri	

Kausi	Epookki	Päätyi (miljoonaa vuotta sitten)
Paleogeeni	Paleoseeni	56
	Eoseeni	34
	Oligoseeni	23
Neogeeni	Mioseeni	5.3
	Plioseeni	2.6
Kvartääri	Pleistoseeni	0.0012
	Holoseeni	

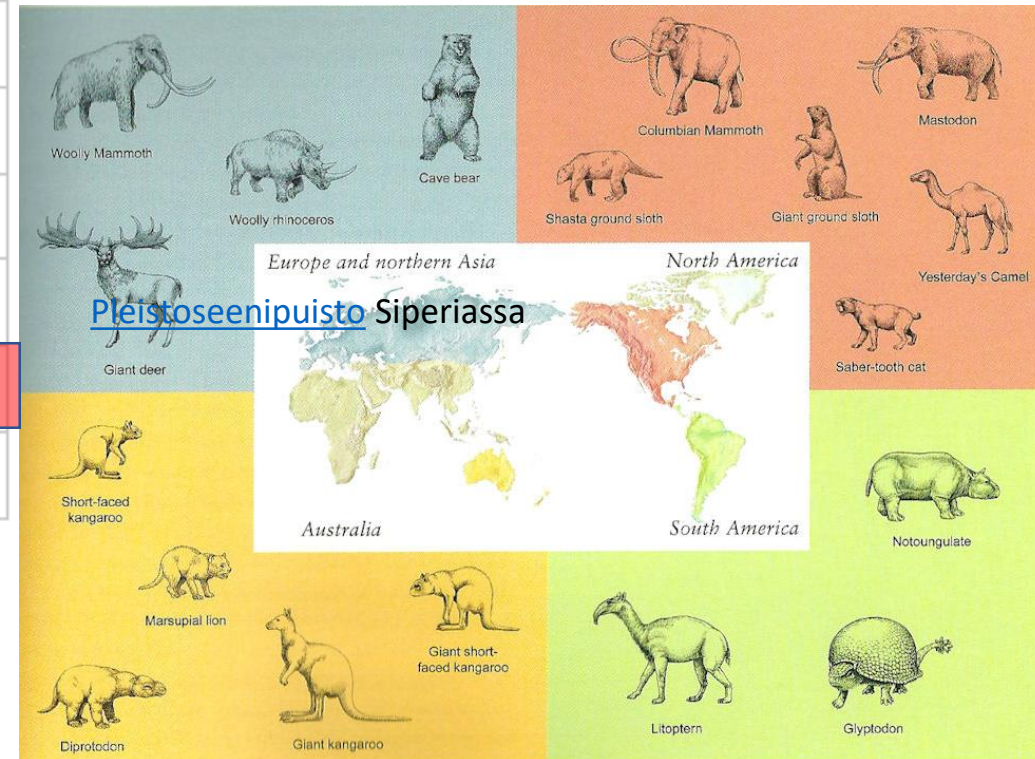

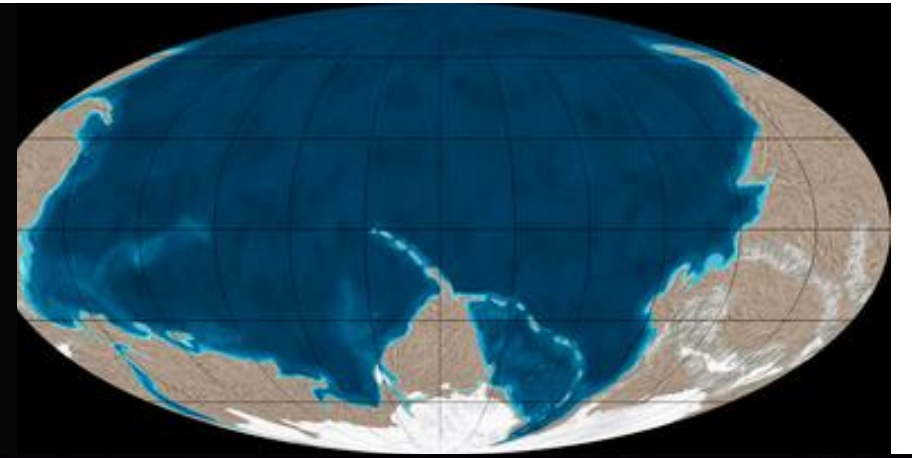
Table 25.1 The Geologic Record

Relative Duration of Eons	Era	Period	Epoch	Age (Millions of Years Ago)	Some Important Events in the History of Life	
Phanerozoic	Cenozoic	Quaternary	Holocene	0.01	Historical time	
			Pleistocene	2.6	Ice ages; origin of genus <i>Homo</i>	
		Neogene	Pliocene	5.3	Appearance of bipedal human ancestors	
			Miocene	23	Continued radiation of mammals and angiosperms; earliest direct human ancestors	
			Oligocene	33.9	Origins of many primate groups	
		Paleogene	Eocene	55.8	Angiosperm dominance increases; continued radiation of most present-day mammalian orders	
			Paleocene	65.5	Major radiation of mammals, birds, and pollinating insects	
		Proterozoic	Mesozoic	Cretaceous	145.5	Flowering plants (angiosperms) appear and diversify; many groups of organisms, including most dinosaurs, become extinct at end of period
				Jurassic	199.6	Gymnosperms continue as dominant plants; dinosaurs abundant and diverse
				Triassic	251	Cone-bearing plants (gymnosperms) dominate landscape; dinosaurs evolve and radiate; origin of mammals
Archaean	Paleozoic	Permian	299	Radiation of reptiles; origin of most present-day groups of insects; extinction of many marine and terrestrial organisms at end of period		
		Carboniferous	359	Extensive forests of vascular plants form; first seed plants appear; origin of reptiles; amphibians dominant		
		Devonian	416	Diversification of bony fishes; first tetrapods and insects appear		
		Silurian	444	Diversification of early vascular plants		
		Ordovician	488	Marine algae abundant; colonization of land by diverse fungi, plants, and animals		
		Cambrian	542	Sudden increase in diversity of many animal phyla (Cambrian explosion)		
		Ediacaran	635	Diverse algae and soft-bodied invertebrate animals appear		
Hadean				1,800	Oldest fossils of eukaryotic cells appear	
				2,500		
				2,700	Concentration of atmospheric oxygen begins to increase	
				3,500	Oldest fossils of cells (prokaryotes) appear	
				3,850	Oldest known rocks on Earth's surface	
			Approx. 4,600	Origin of Earth		

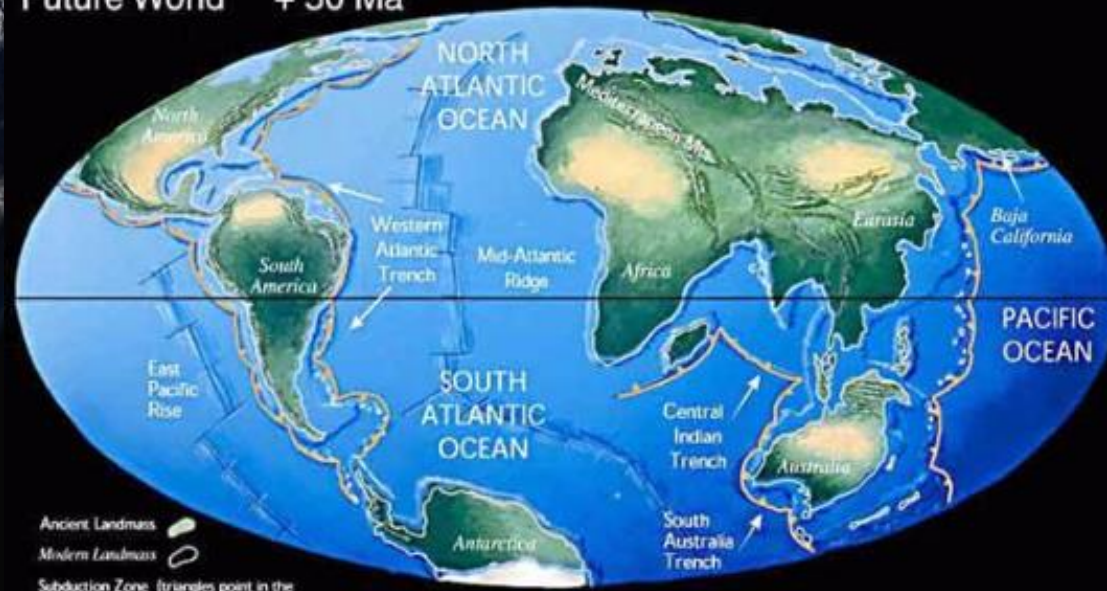
Vanhat geologiset kaudet ovat niin pitkiä nuorempiin verrattuna, että lineaarinen aika-asteikko on hankala

- eikä [logaritminenkaan](#) ole täydellinen

Mannerliikunnot

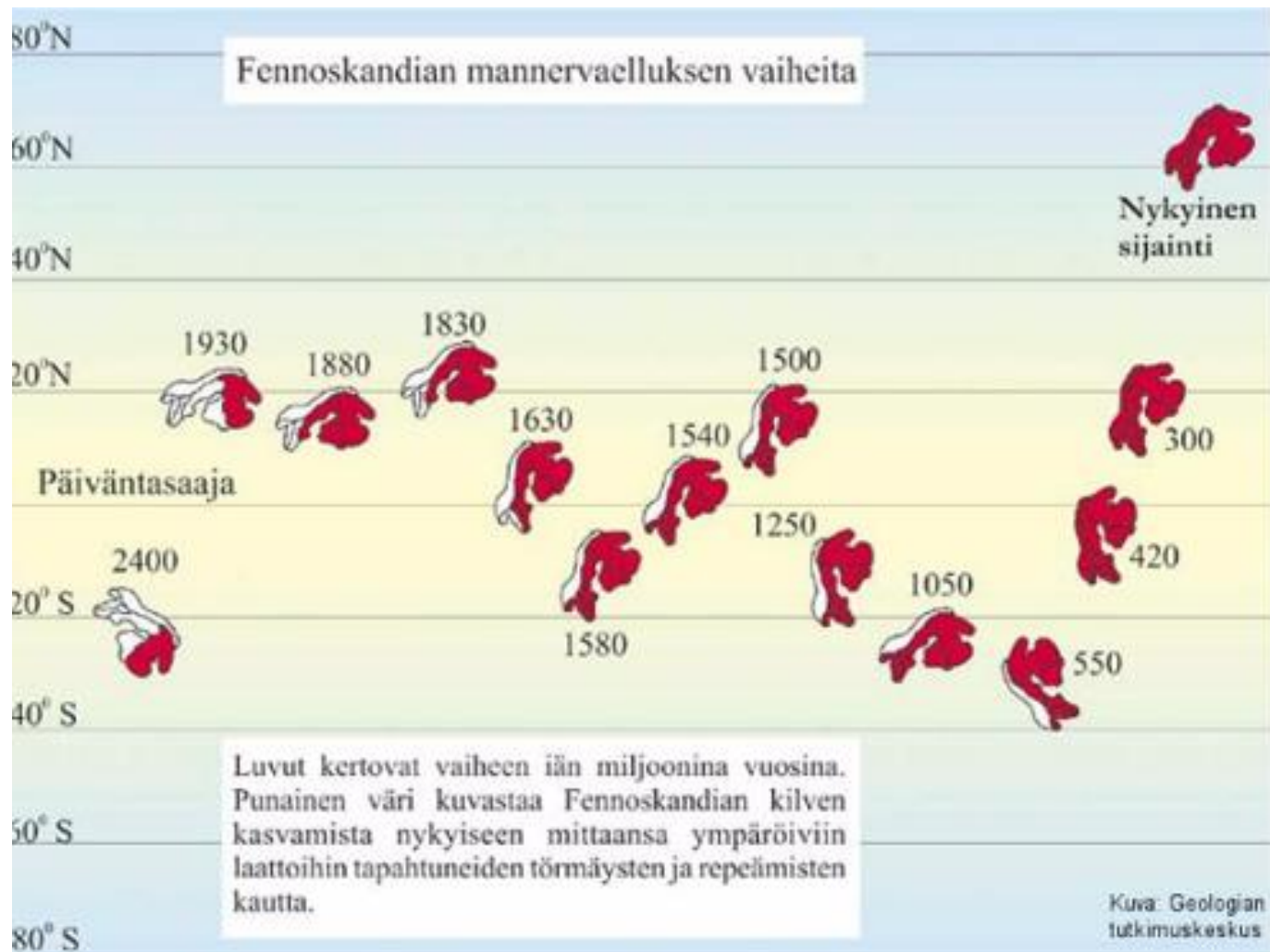

Future World + 50 Ma

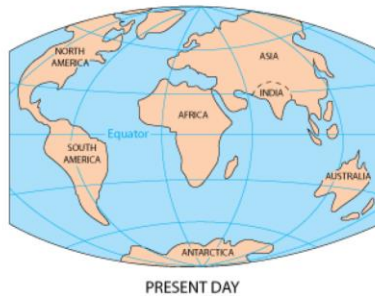
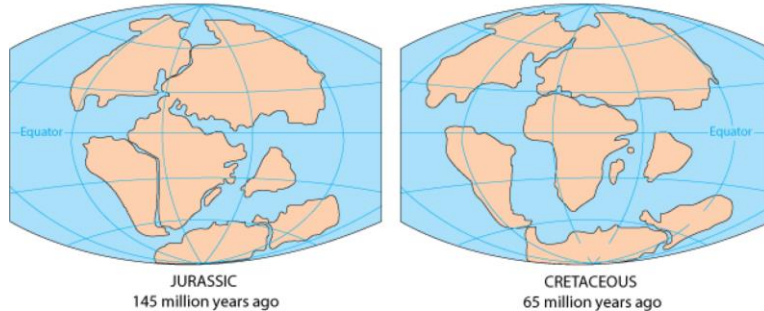
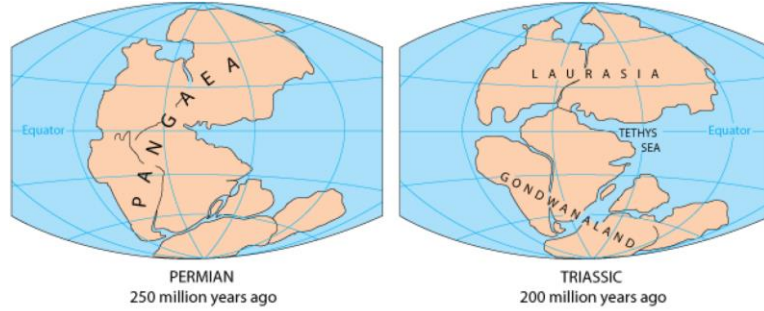
- Ancient Landmass
- Modern Landmass
- Subduction Zone (triangles point in the direction of subduction)
- Sea Floor Spreading Ridge

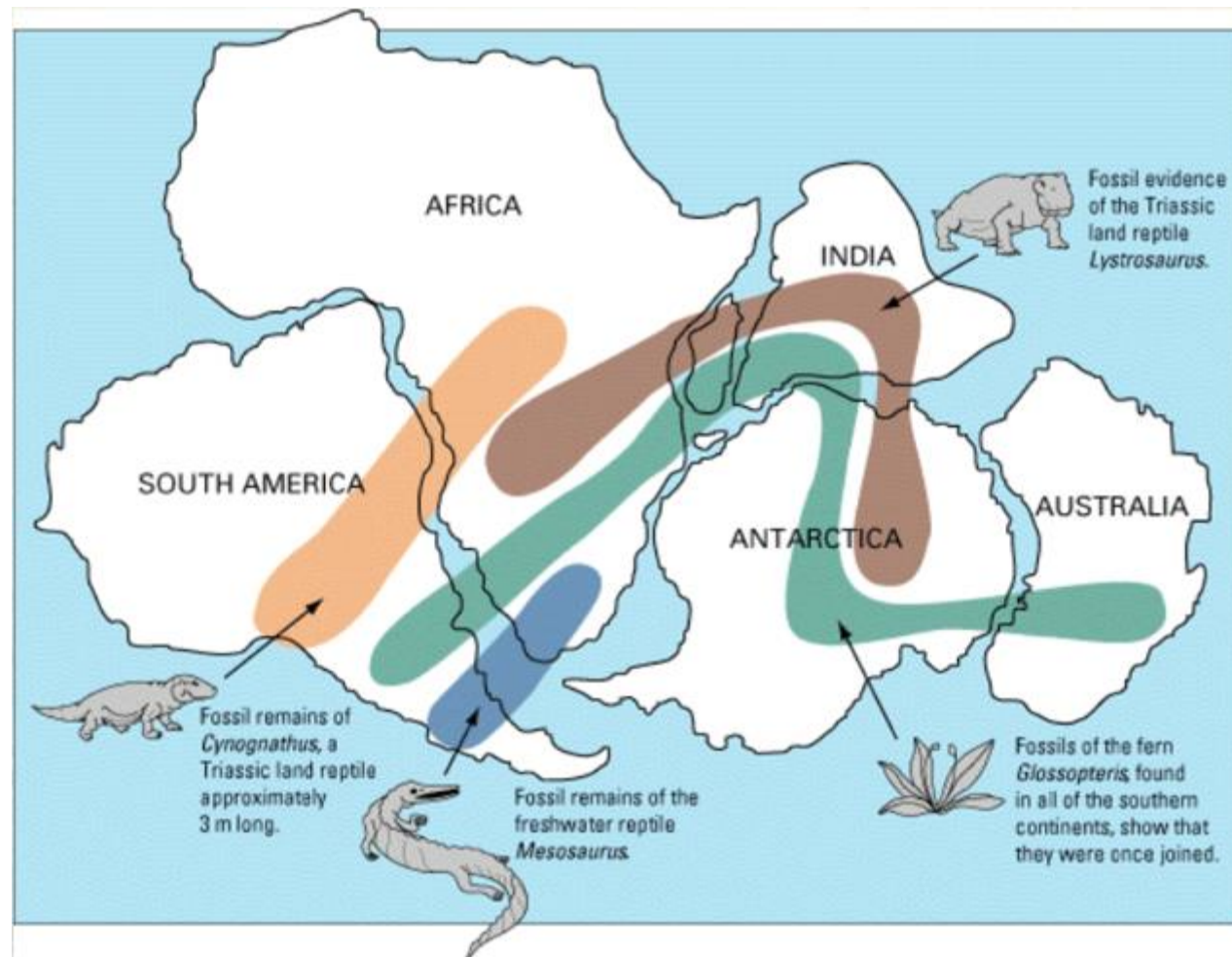
Mannerlaatat;

miten mannerlaattojen liikkuminen liittyy evoluutioon?

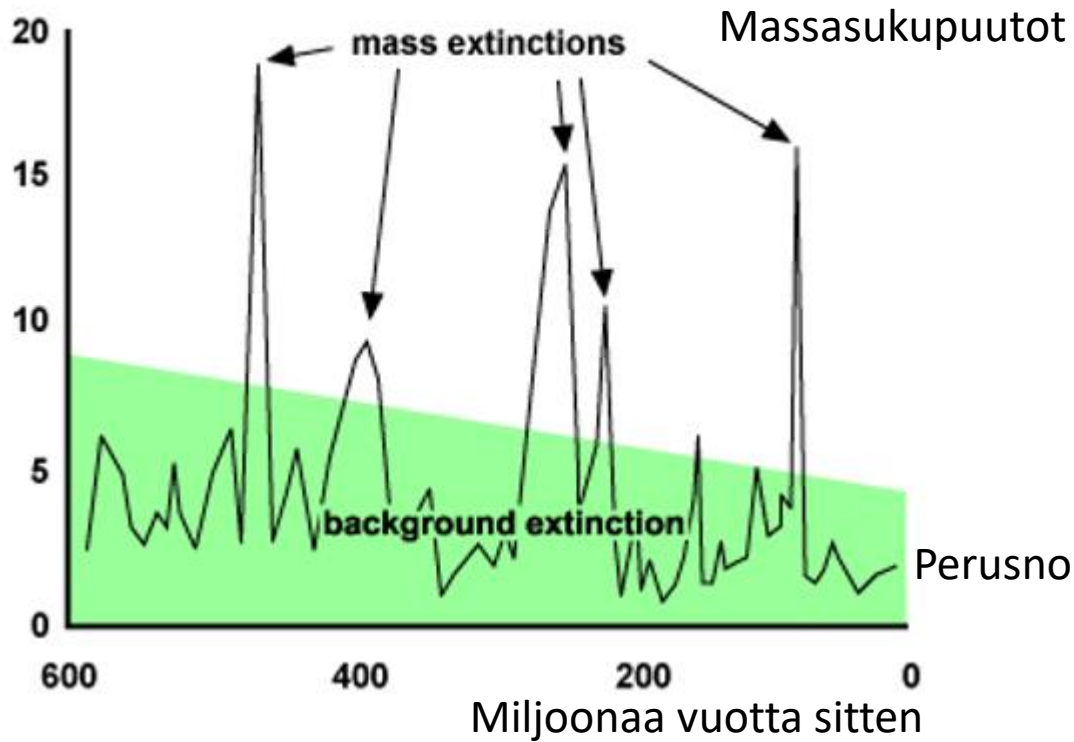
Vaikuttaa maapallon ilmastoon
(merenpinnan korkeus, jäätiköt, merivirrat)
> eliöiden elinoloihin
maalla ja merissä

Vaikuttaa eliöiden
levittäytymismahdollisuuksiin
> radiaatio, lajiutuminen
>> alueelliset erot eliöstössä

Sukupuutot

Sukupuuttoon
kuolleita
heimoja /
miljoona vuosi

Perusnopeus sukupuuttoon kuolemiselle

Source: University of California Museum of Paleontology's Understanding Evolution/evolution.berkeley.edu.

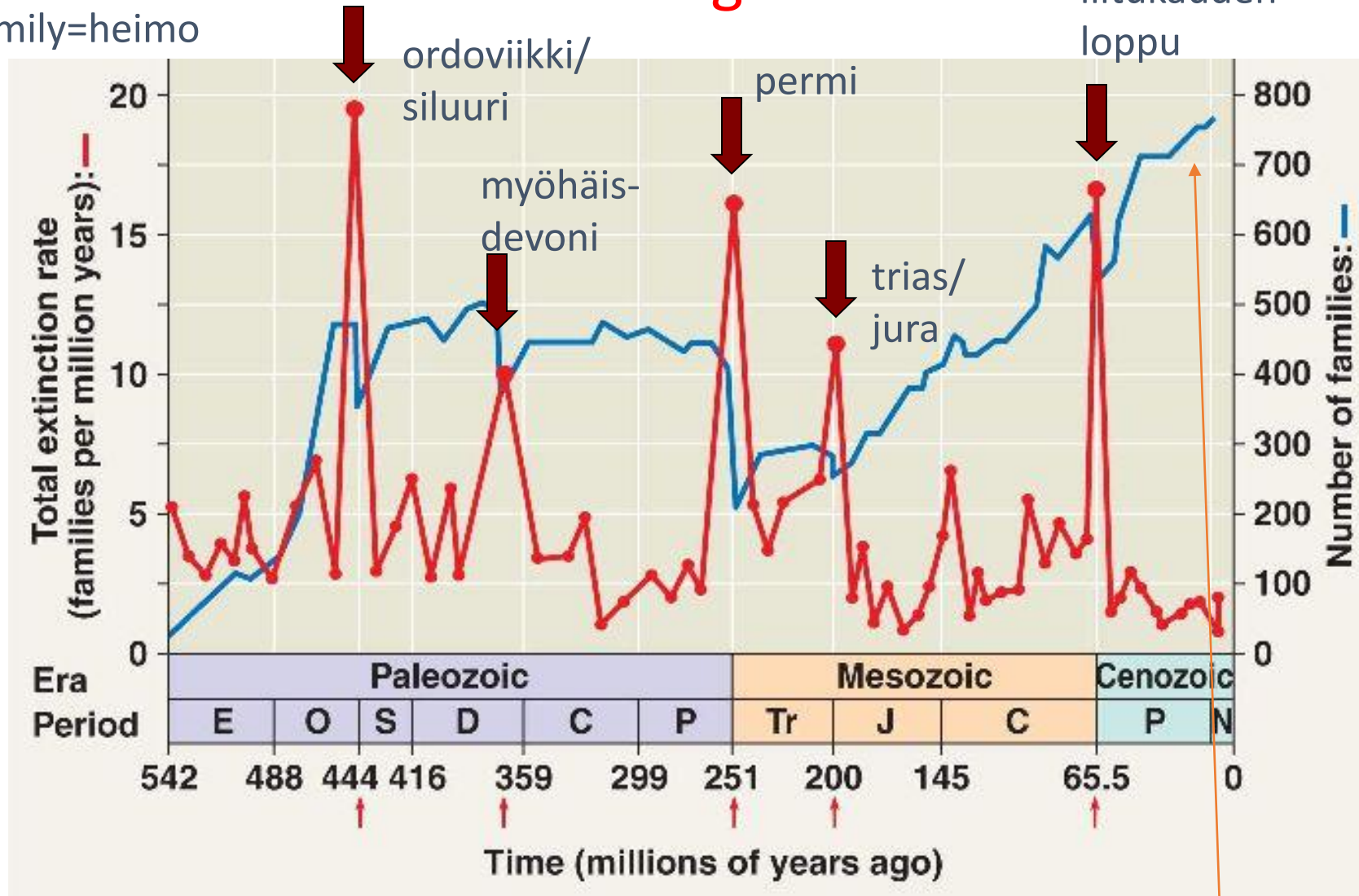
Lajien arvioituja keskimääräisiä elinikiä

Taxonomy	Source of Estimate	Species Average Lifespan years (MYA)
All Invertebrates	Raup (1978)	11
Marine Invertebrates	Valentine (1970)	5–10
Marine Animals	Raup (1991)	4
Marine Animals	Sepkoski (1992)	5
All Fossil Groups	Simpson (1952)	.5–5
Mammals	Martin (1993)	1
Cenozoic Mammals	Raup and Stanley (1978)	1–2
Diatoms	Van Valen	8
Dinoflagelates	Van Valen (1973)	13

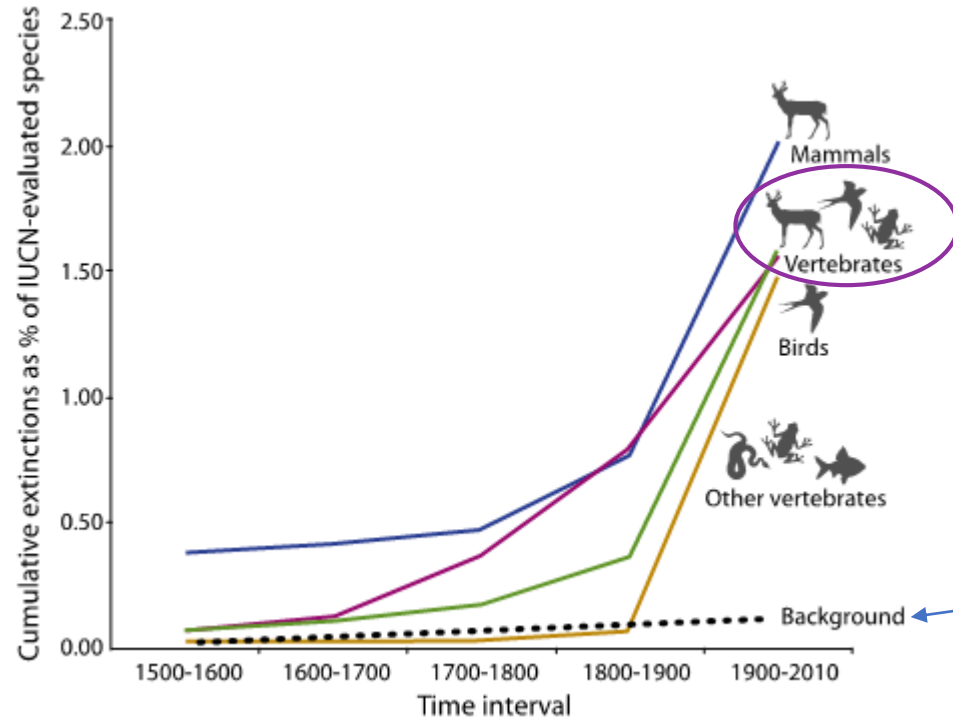
5 massasukuputtoa

”the Big Five”

family=heimo

Accelerated modern human-induced species losses: Entering the sixth mass extinction

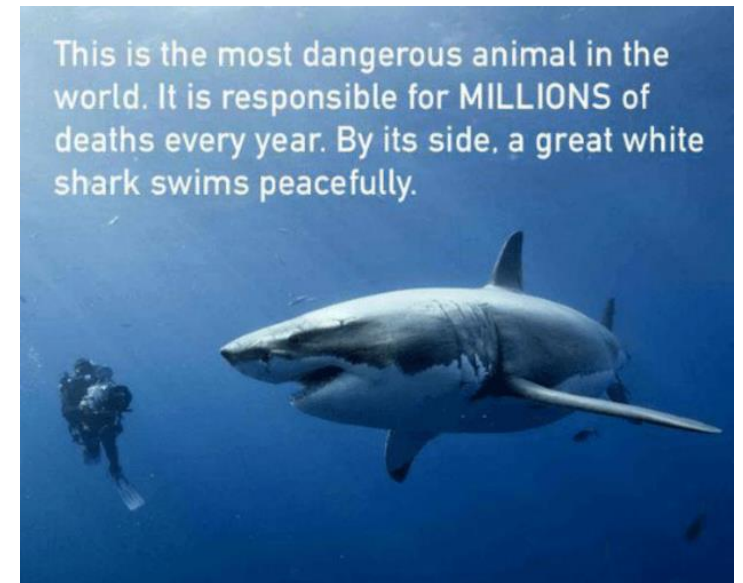

though biologists cannot say precisely how many species there are, or exactly how many have gone extinct in any time interval, we can confidently conclude that modern extinction rates are exceptionally high, that they are increasing, and that they suggest a mass extinction under way—the sixth of its kind in Earth’s 4.5 billion years of history.

Kuudes massasukuputto?

Varovainen arvioi sukupuuttoon kuolleiden lajien osuudesta

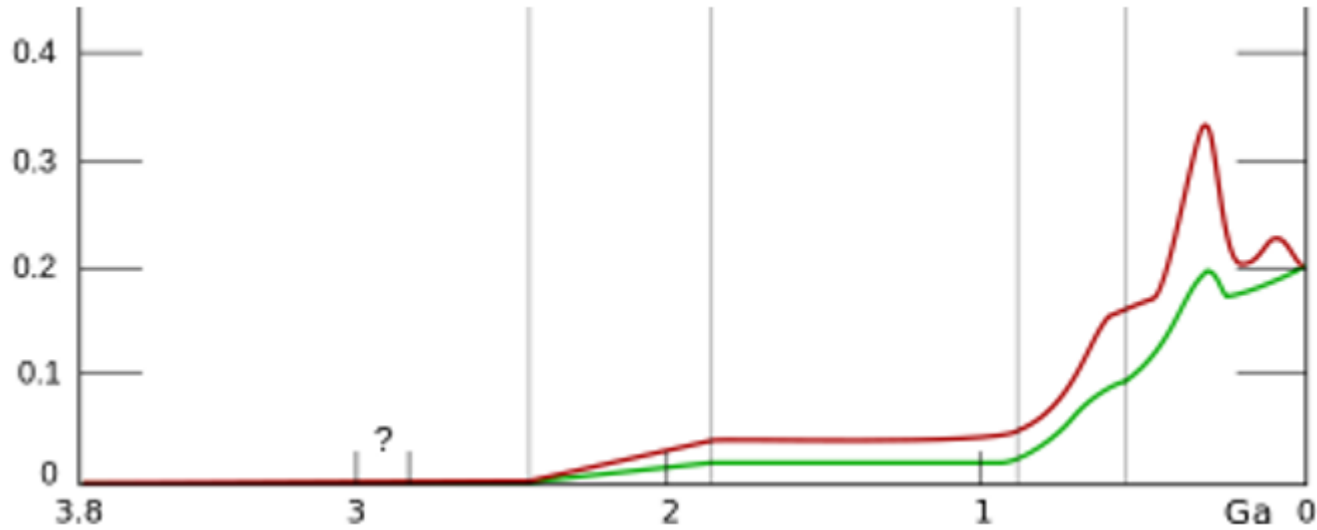
Sukupuutot normaalilla nopeudella

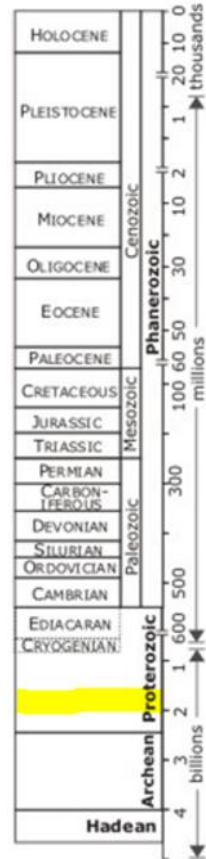
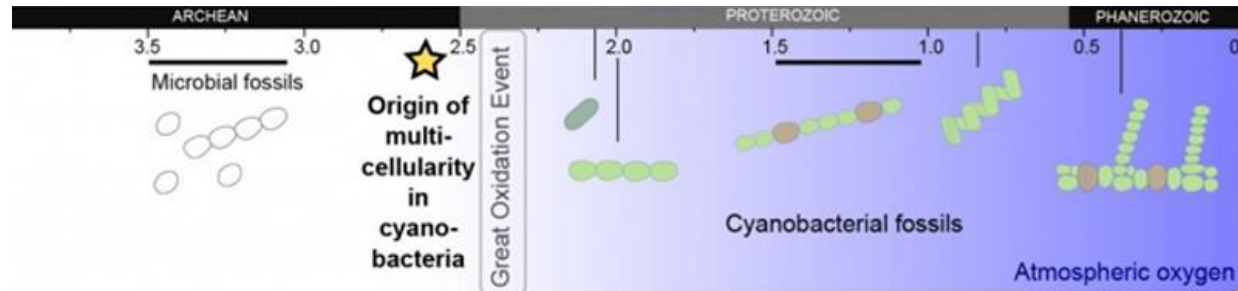
Happivallankumous

Yhteyttävät eliöiden tuottamaa happea alkoi kertyä ilmakehään
 Happi myrkyllistä sen aikaiselle elämälle
 Osa elämänmuodoista kehittyi hyödyntämään happea

Hapen
 osapaine
 ilmakehässä

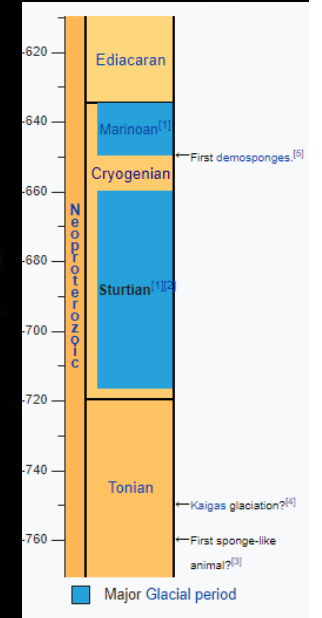
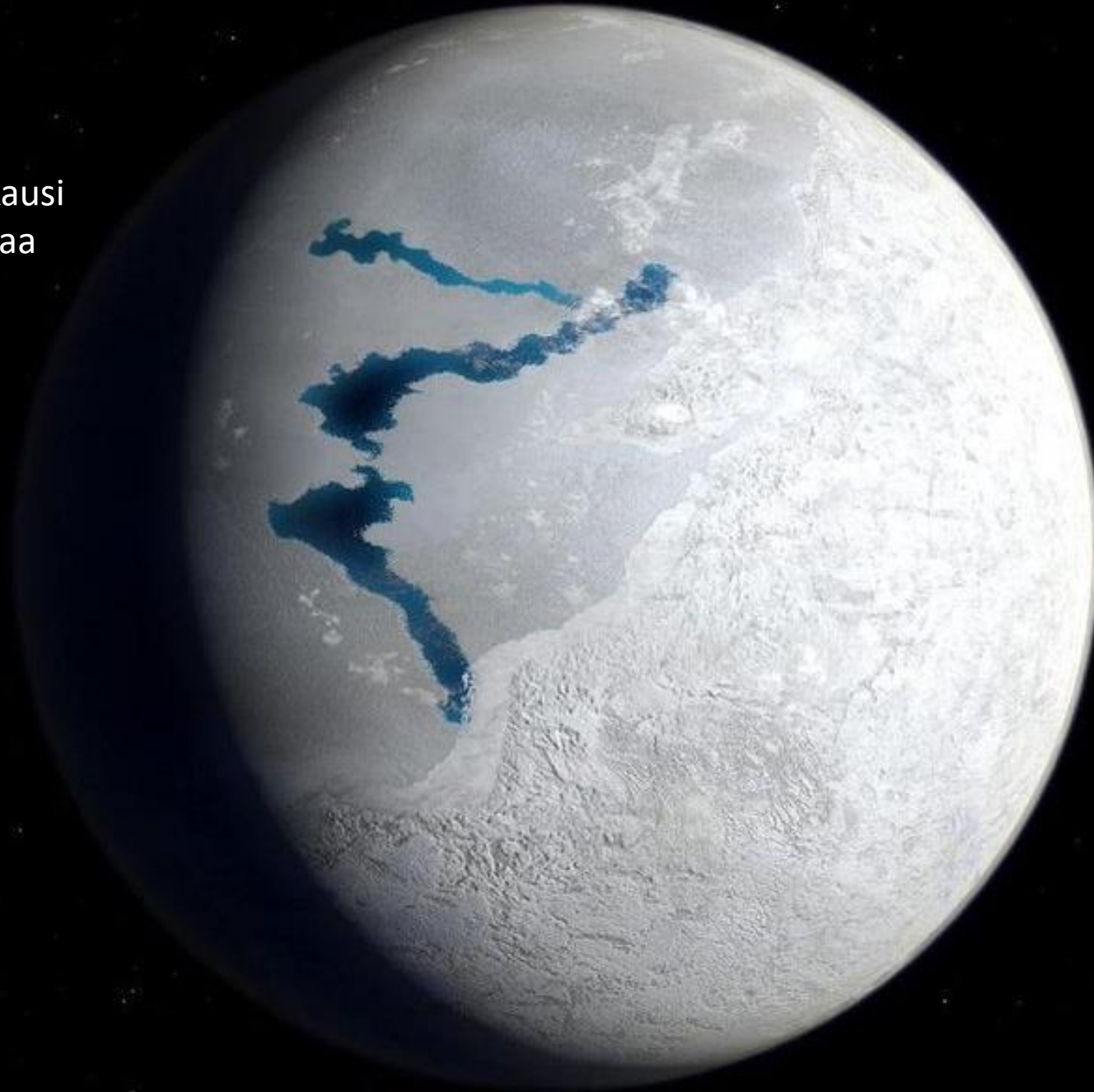
Gigavuotta
 (miljardia vuotta)
 sitten

Lumipallomaa

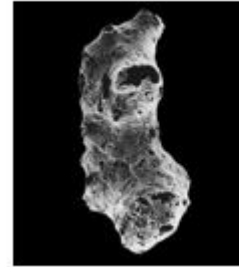
Äärimmäinen jääkausi
620 – 730 miljoonaa
vuotta sitten

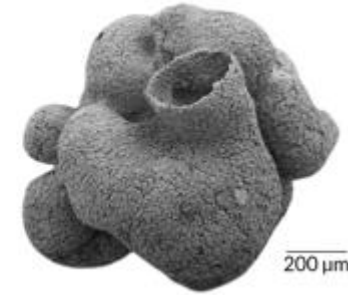
Prekambrinen aika

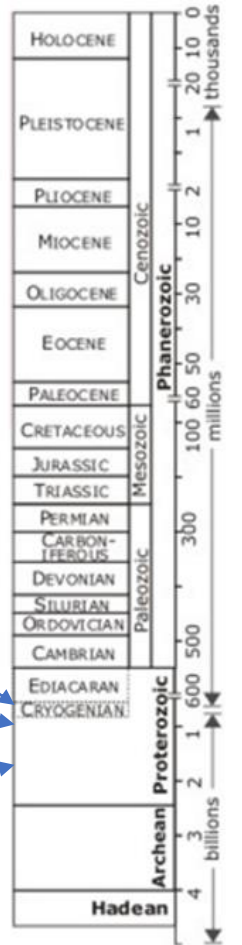
Bangiomorfa. Yksinkertainen monisolainen eukaryootti. 1.2 Ga

Otavia ja *Eocyathispongia*.
Monisoluisia (sieni-)eläimiä.
0.7 – 0.8 Ga

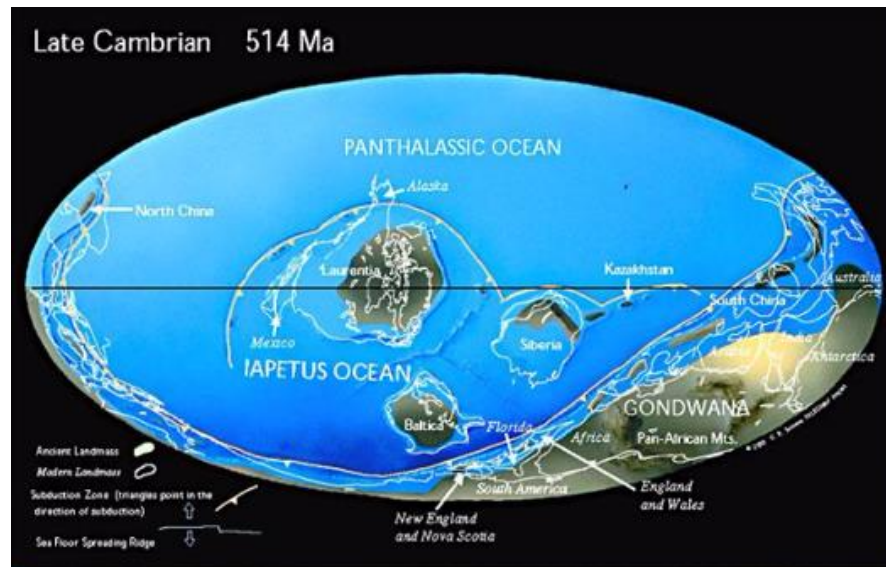

Grypania. Eukaryootti? 1.9 Ga

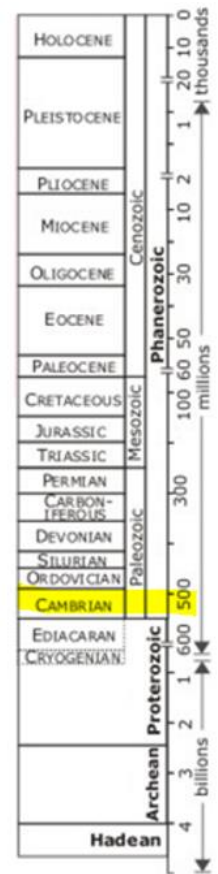

Kambrikausi

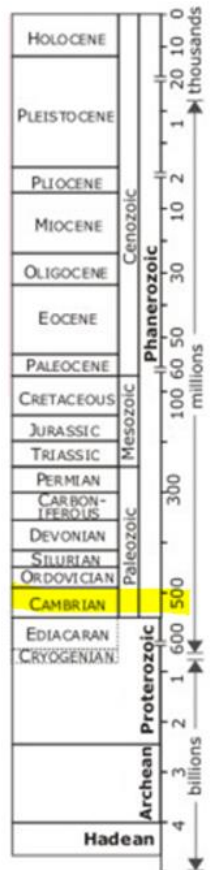
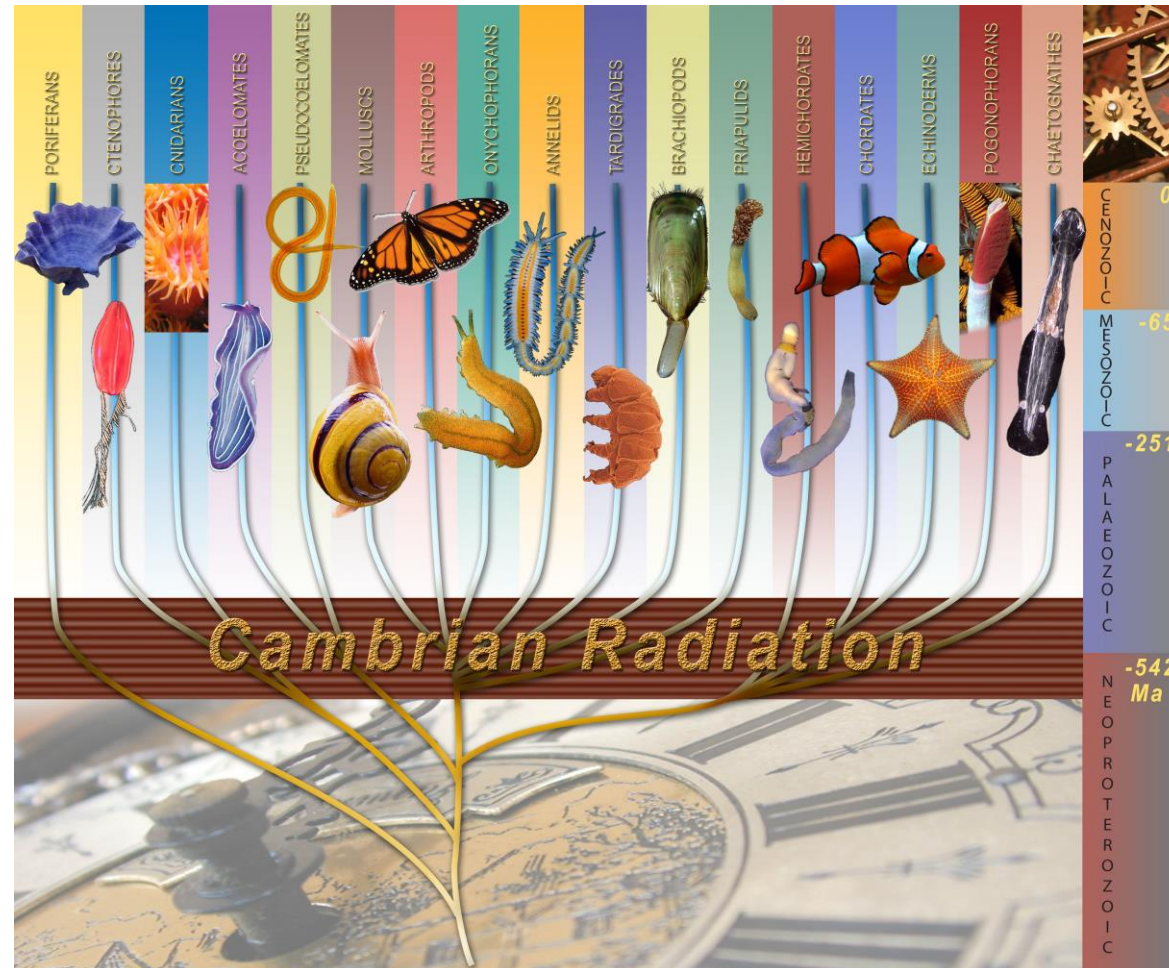
Supermanner Gondwana syntyy
 Matala suuri meri
 Ilmasto lämmin

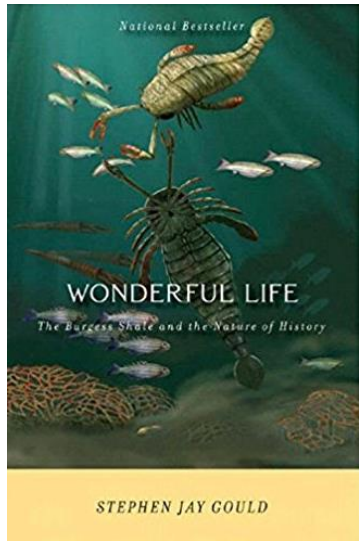

”Kambrikan räjähdys”

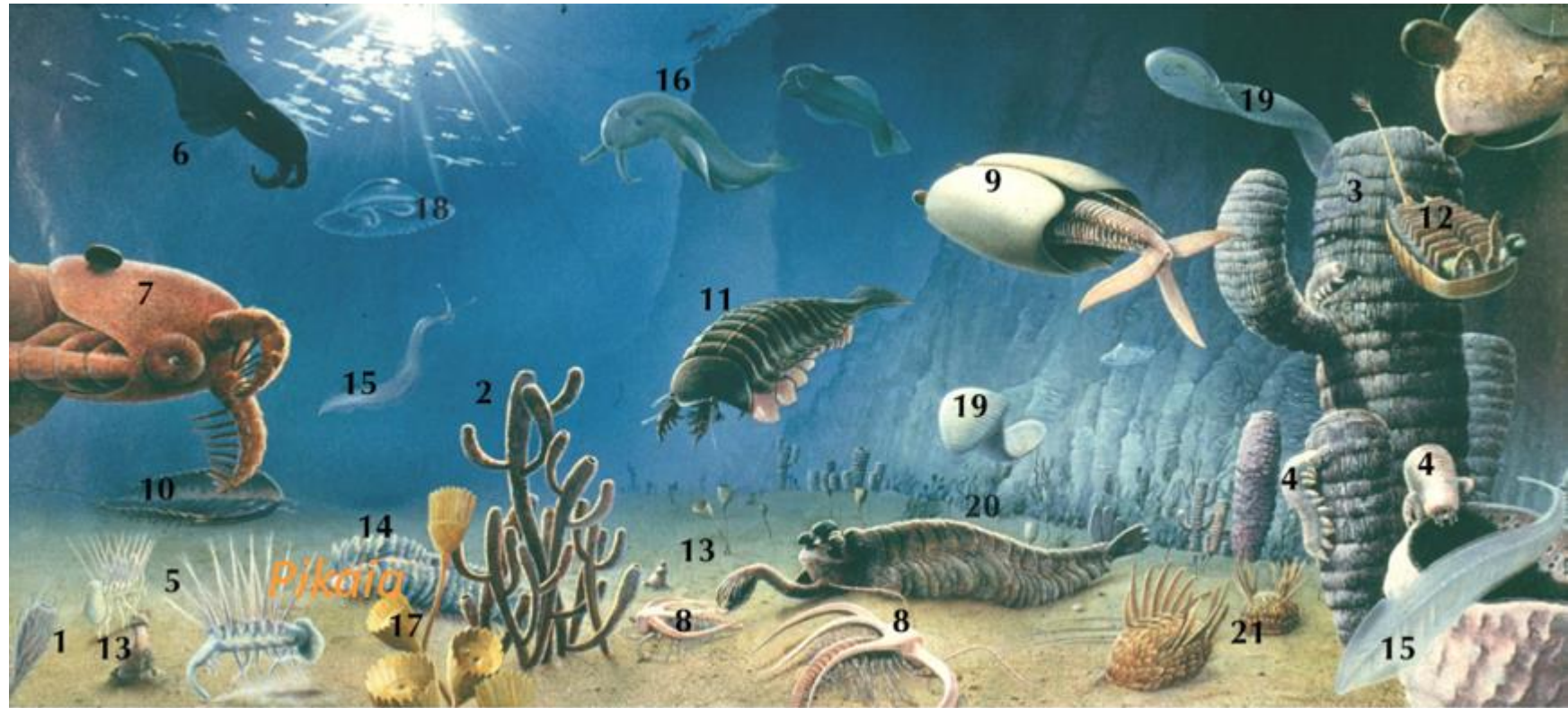
**Eläinten
nopea
monimuotoistuminen
merissä;
lähes kaikki nykyiset
pääjaksot
ilmestyivät
fossiilaineistoon**

toisaalta monet
elioryhmät
häviävät...

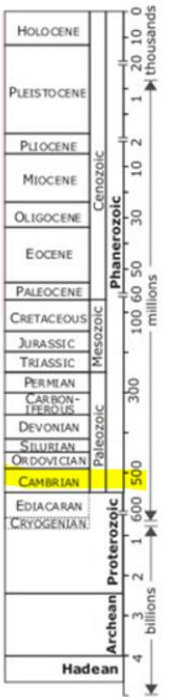

Gould, S. J. 1989

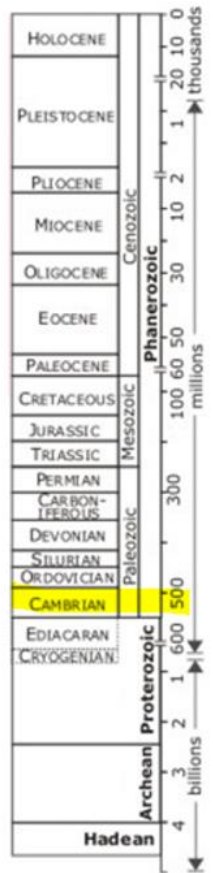
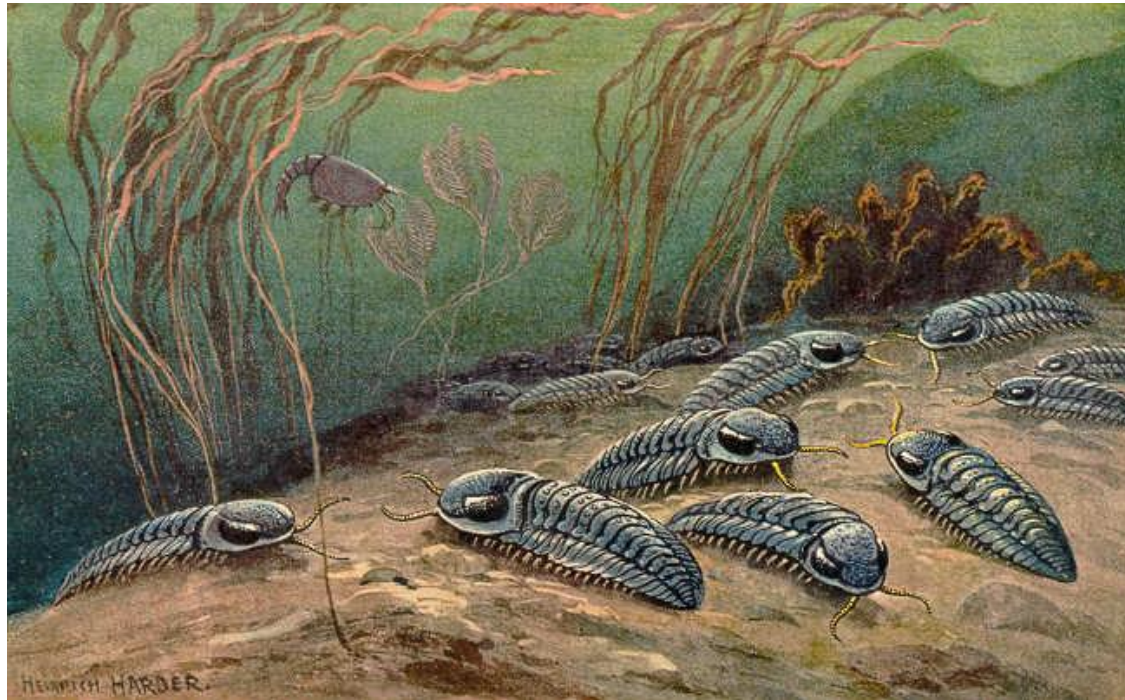

Burgess-faunaa

Selkeä kaksikytkisyys, kaivautujat, kovat kuoret, selkäjännteiset, pedot...

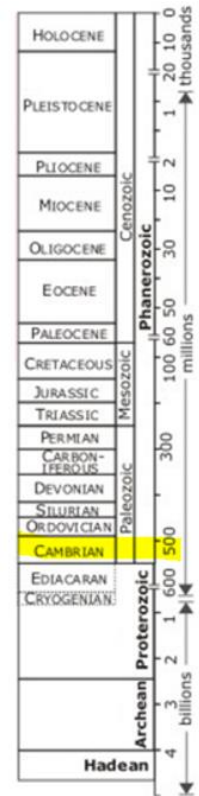
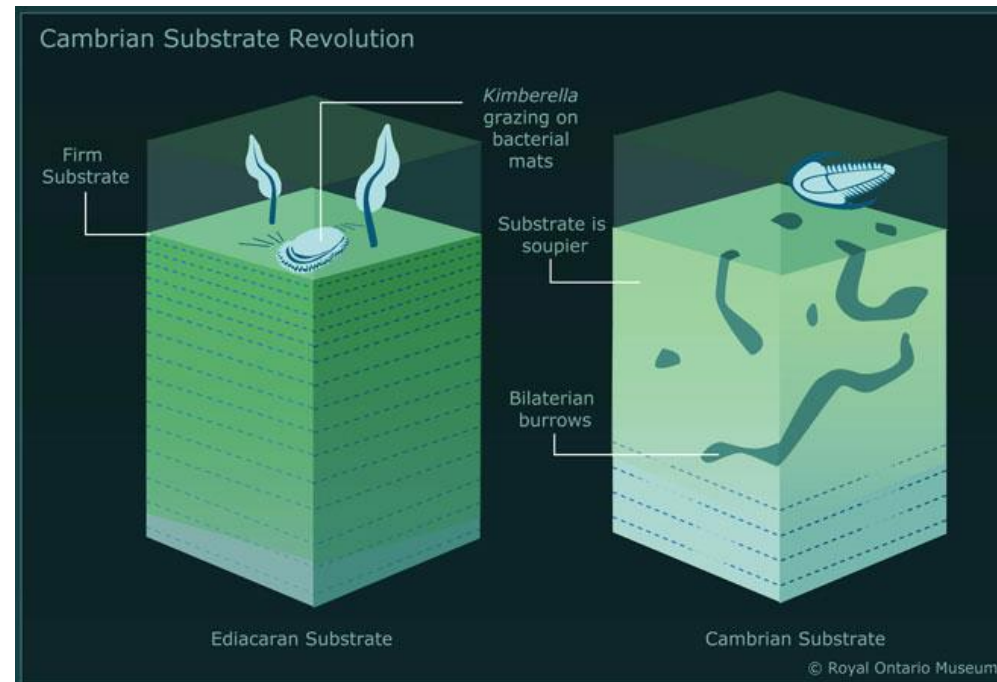

Kasvit;
merissä "leviä"

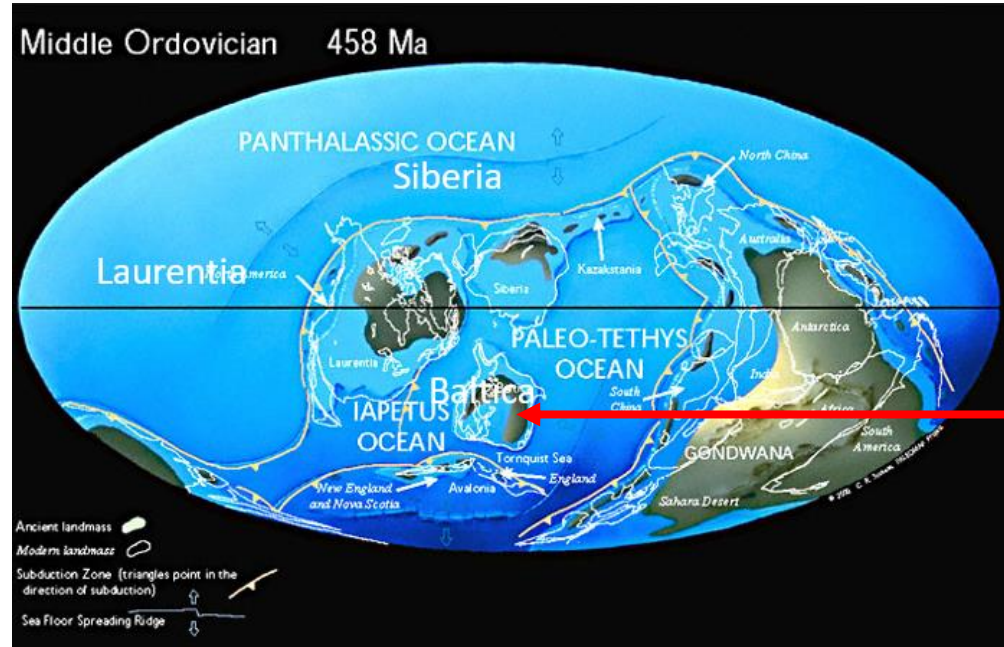
Millaiset tekijät voisivat olla Kambrikan eläinkunnan monimuotoistumisen (radiaation, evoluution) taustalla?

- ympäristöolot (lämpö, happi)
- geneettiset innovaatiot (yksilönkehitys > rakenteet)
- ekologiset/evoluutiiviset vuorovaikutukset

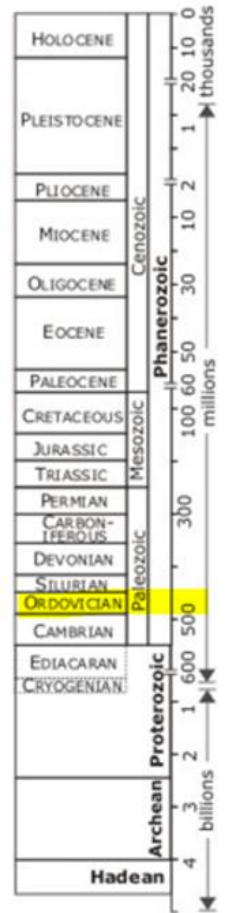

Ordoviki

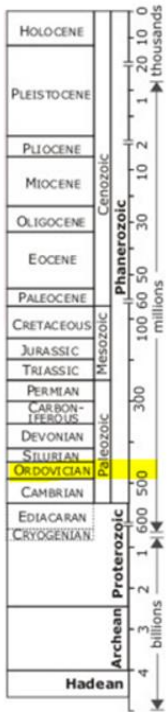

"Suomi"

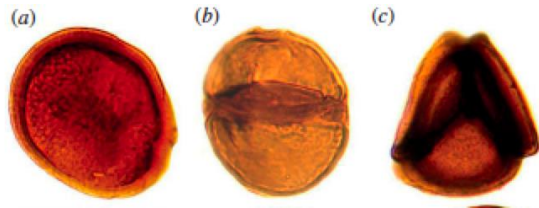
Ilmasto viileni ordovikikauden aikana:
jäätiköt peittivät suuren osan Gondwanan eteläpuolta

Runsaita ryhmiä
mm. trilobiitit, erilaiset nilviäiset, lonkerokiehkuralliset, piikkinahkaiset,
graptoliitit ja korallit, sammaleläimet... selkärangkaisia leuattomia kaloja

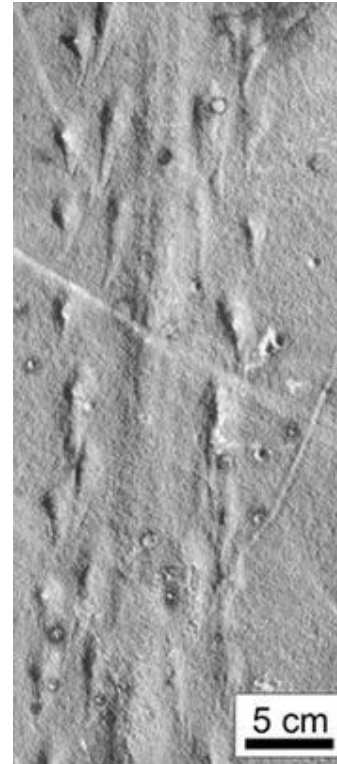

Jotain elämää jo myös (kosteissa) maaympäristöissä

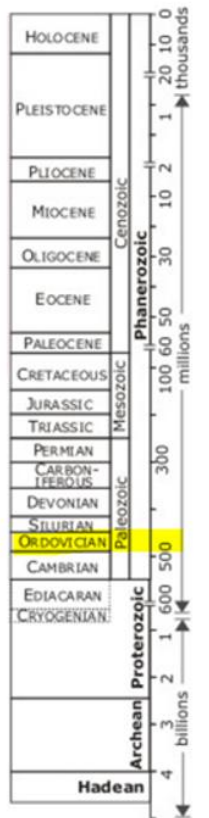

Monisoluisten kasvien kappaleita

Sienet ilmeisesti ennen kasveja
maalle

Niveljalkaisen
(tuhattajalkaisen)
fossiloituneita
jalanjälkiä 530 Ma

Ordoviikkikauden massasukuputto 443 Ma

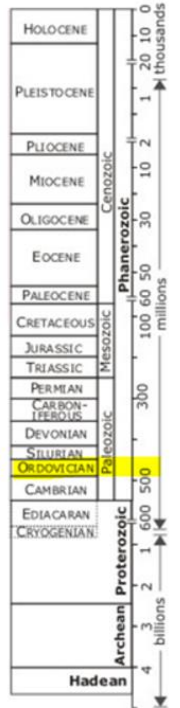
- n. 26% heimoista, n. 60% suvuista, n. 85% lajeista

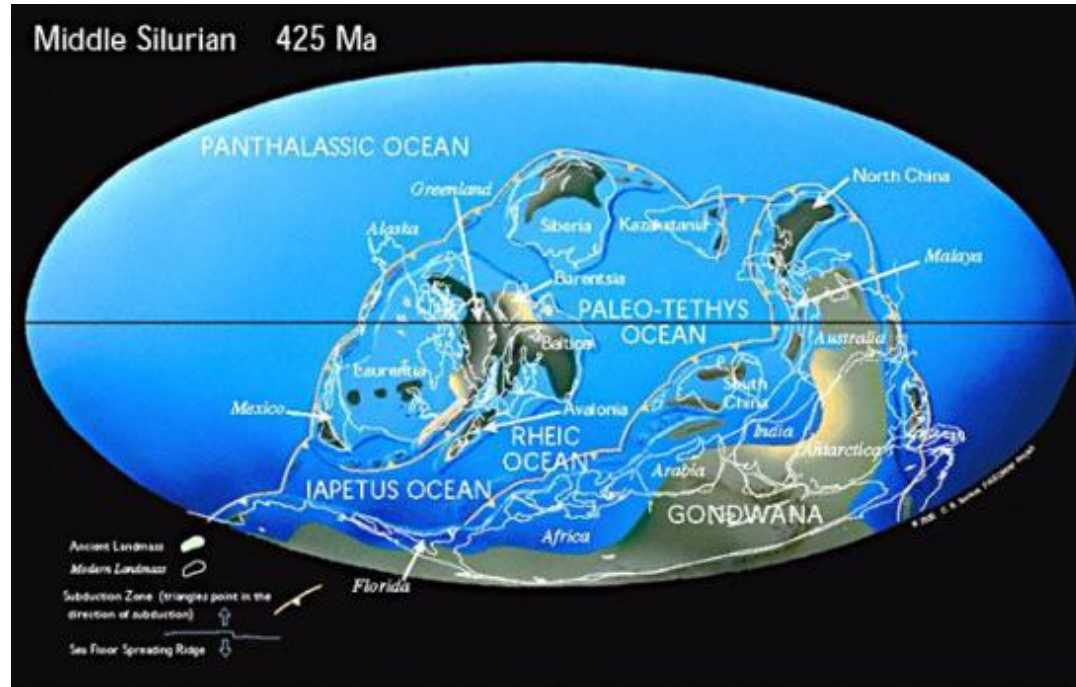
Kärsijöitä esimerkiksi lonkerojalkaiset (2/3), trilobiitit (90% lajeista),

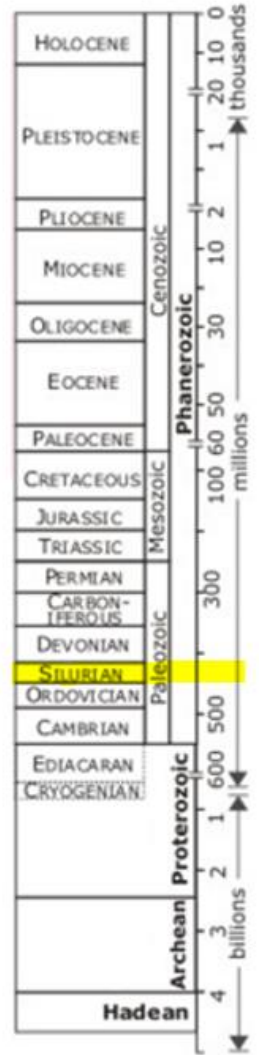
[konodontit](#), sammaleläimet, [graptoliitit](#) ja riuttoja muodostavat sienieläimet

Siluri

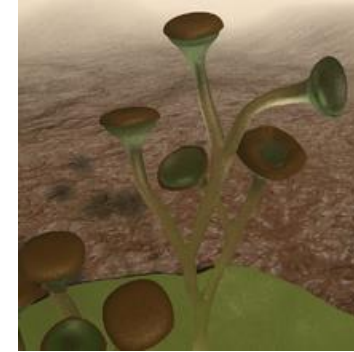

Lämmin ilmasto
 Matalia lämpimiä meriä
 Kasvit ja selkärangattomat eläimet kolonisoivat mantereita

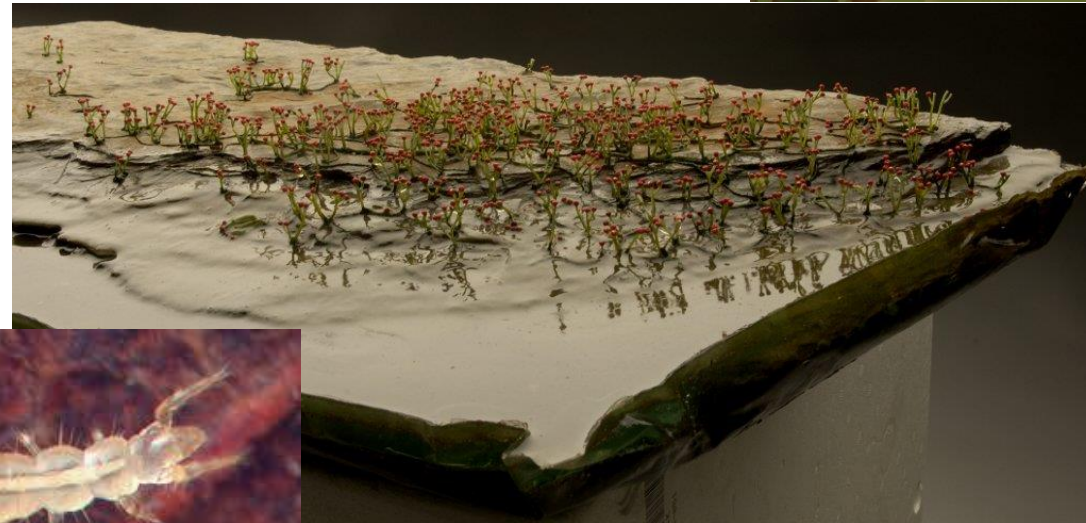

Elämää maaympäristöissä!

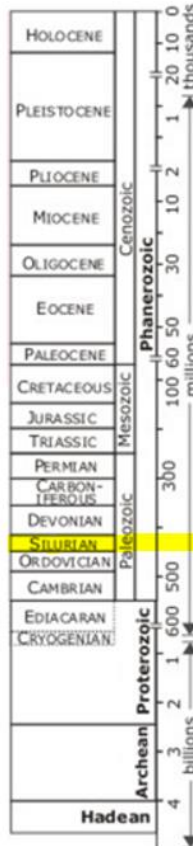
Cooksonia

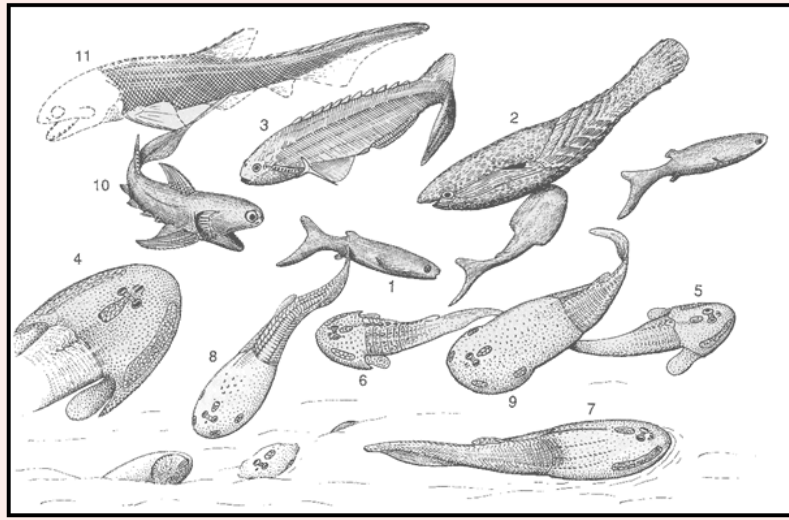
- maakasvien makrofossiileita (semiakvaattisia)
- sieniä
- niveljalkaisia;
  - tuhatjalkaisia
  - hämähäkkejä
  - meriskorpioneja
  - skorpioneja
  - esihyönteisiä (Protura)

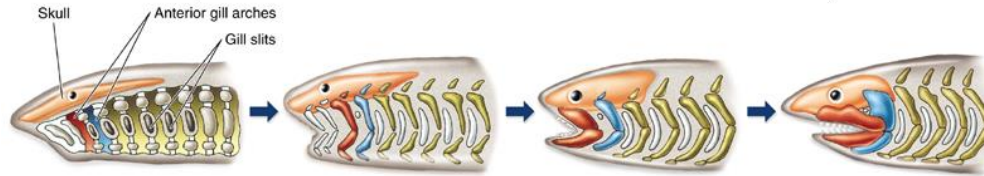
kokonaisia ekosysteemejä siis

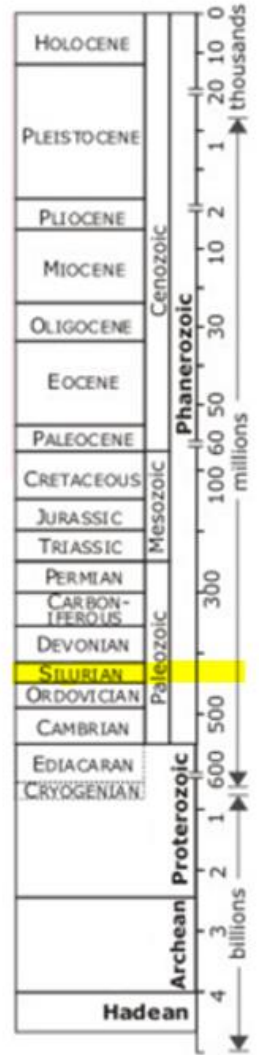
Siluri

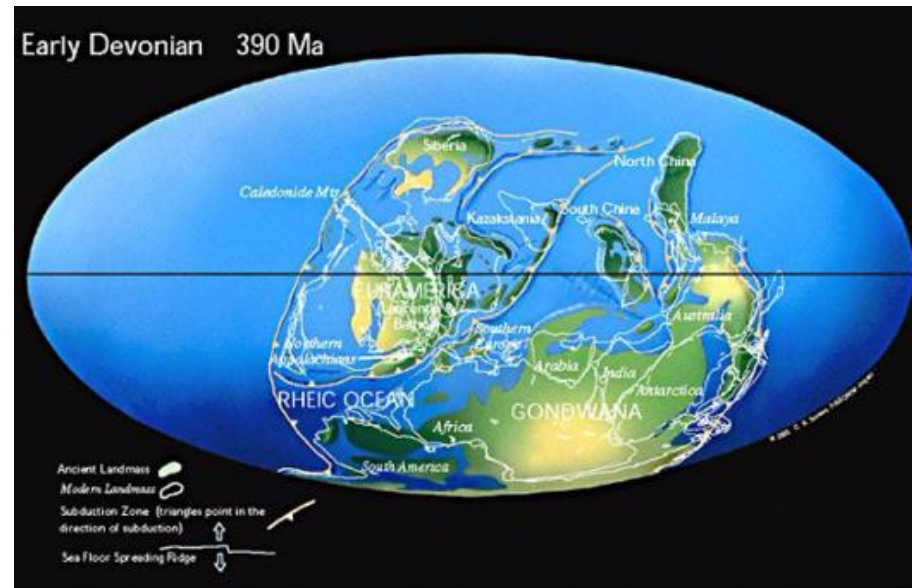
A typical Silurian ([Wenlock-Ludlow](#)) vertebrate fauna from Saaremaa Island, Estonia.

Ensimmäiset
leualliset
kalat

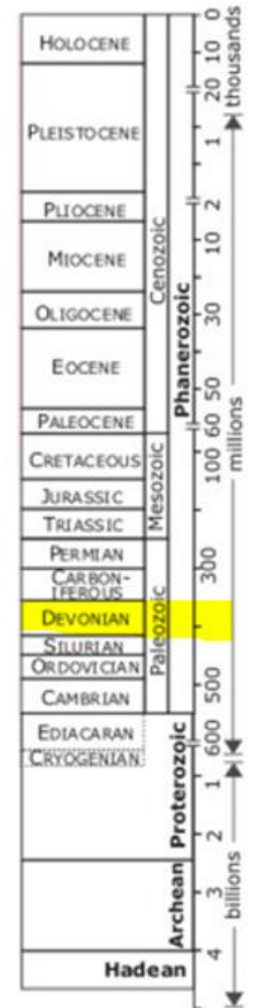

Devoni

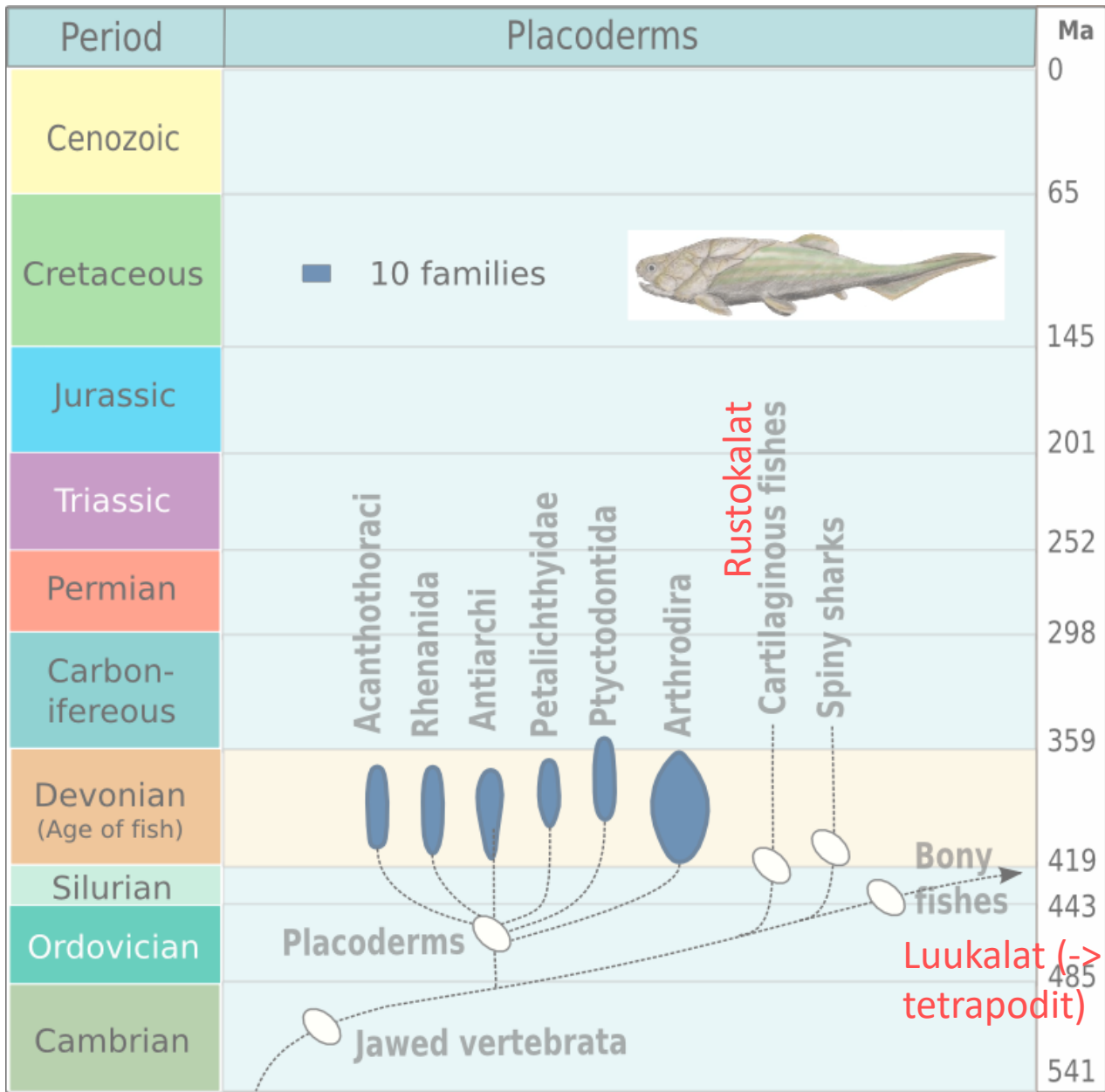

Kalojen valtakausi

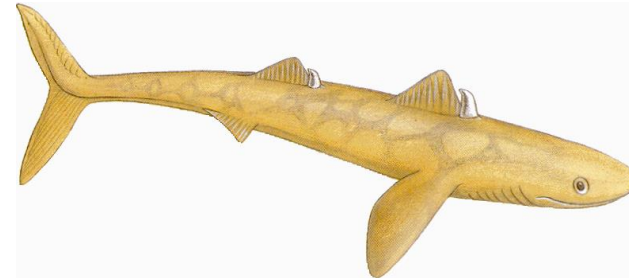
(adaptinen radiaatio eli sopeutumisleivittäytyminen)

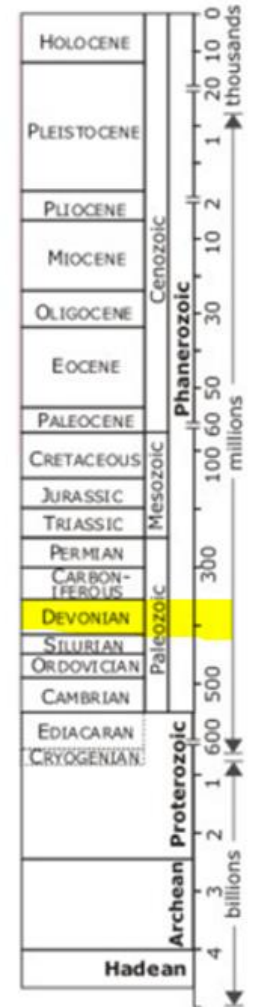

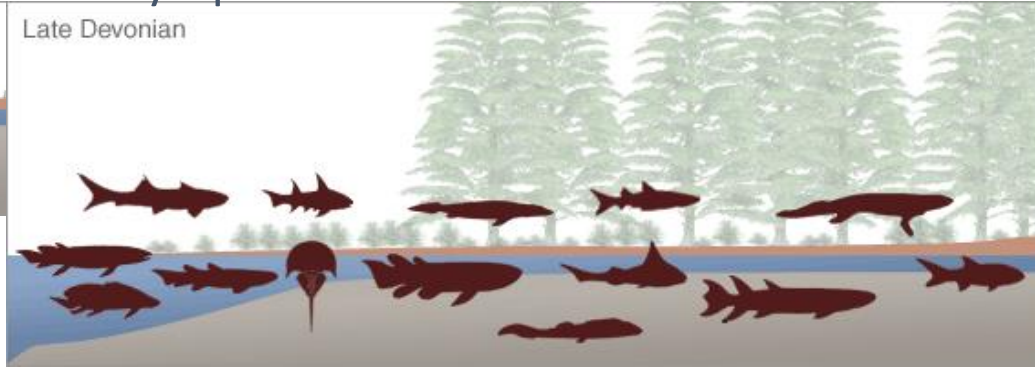
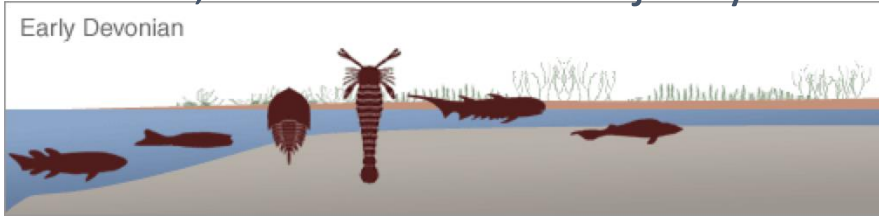
Devonikauden rustokala *Cladoseleche*

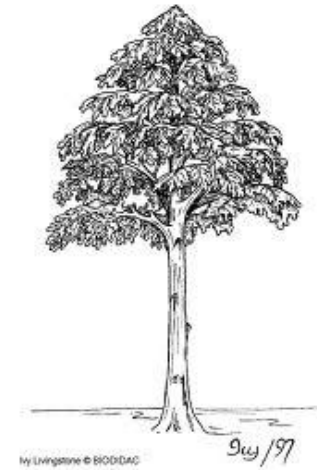
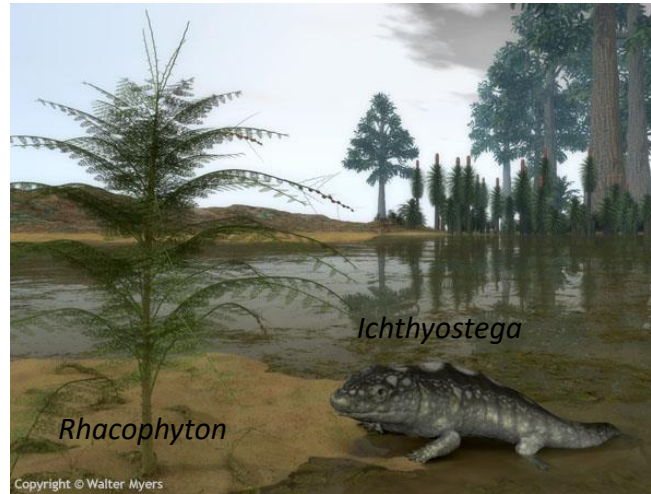
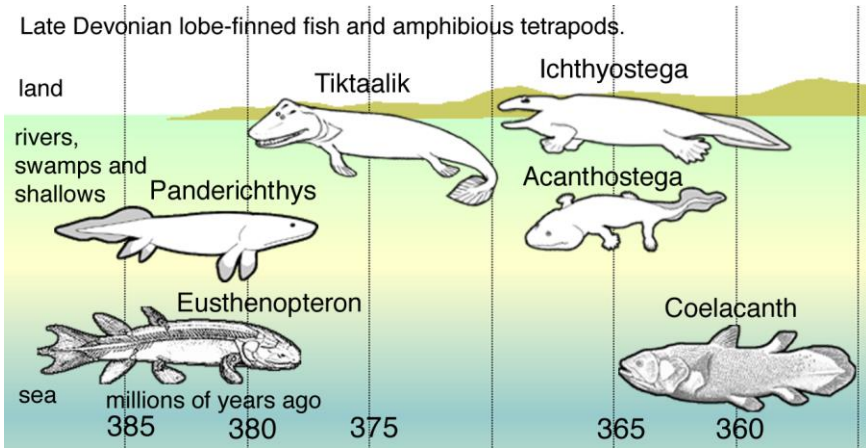
Devonikauden luukala *Dapedium*

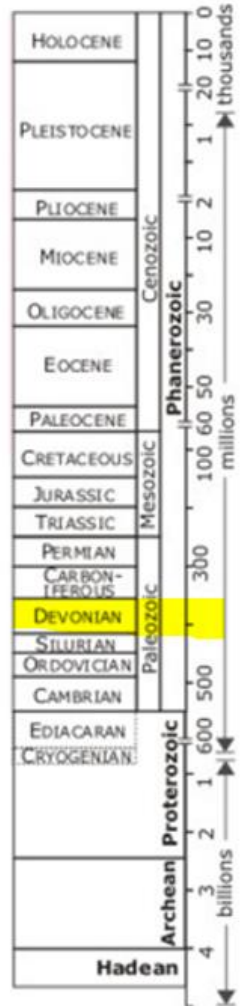
Merissä, makeissa vesissä... ja myös kohti maaympäristöä

www.devoniantimes.org/

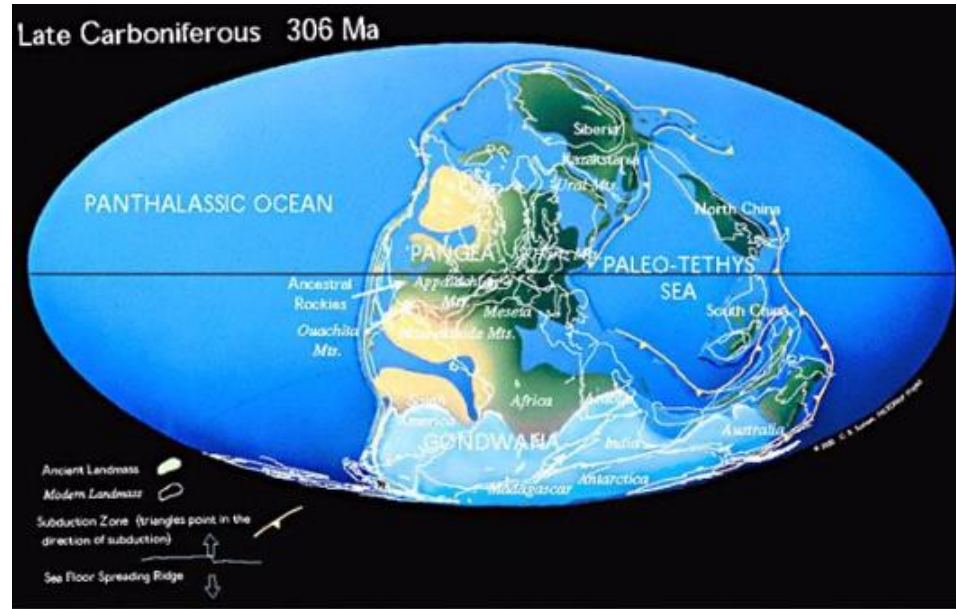

Archaeopteryx

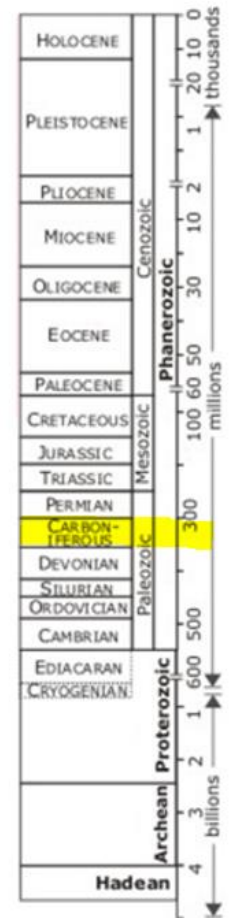

Siemensianaisia, ensimmäiset metsät

Kivihiiili

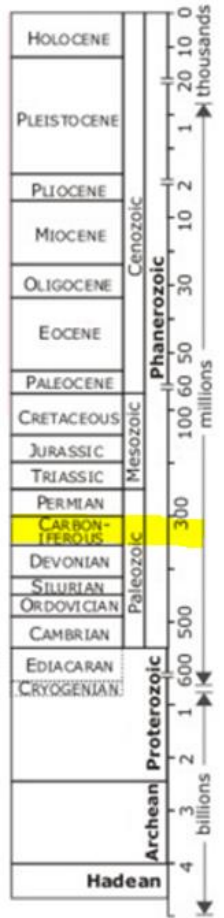

Kosteiden alueiden metsistä syntyi valtavia hiilikerrostumia.
 Pohjois-Amerikan ja Euroopan muodostavat mantereet
 törmäsivät Gondwanaan → Pangea supermanner.
 Eteläinen manner jäi peitossa kauden loppupuolella

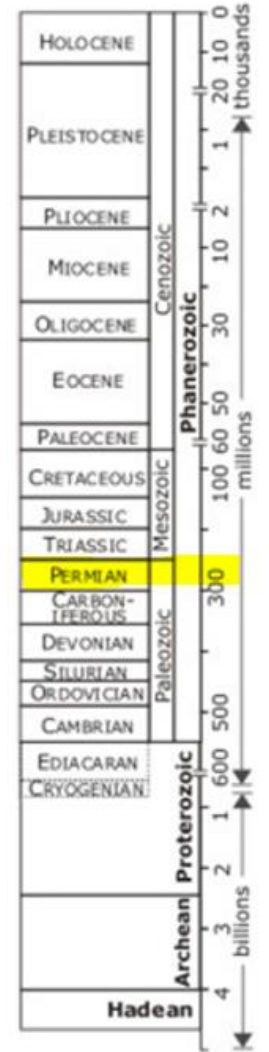
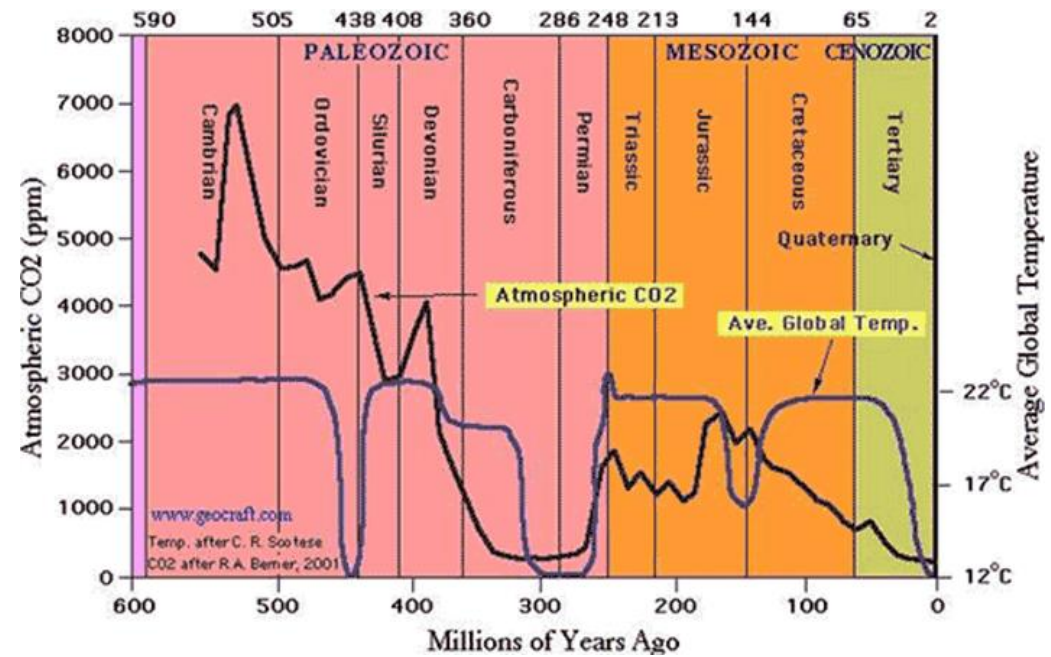
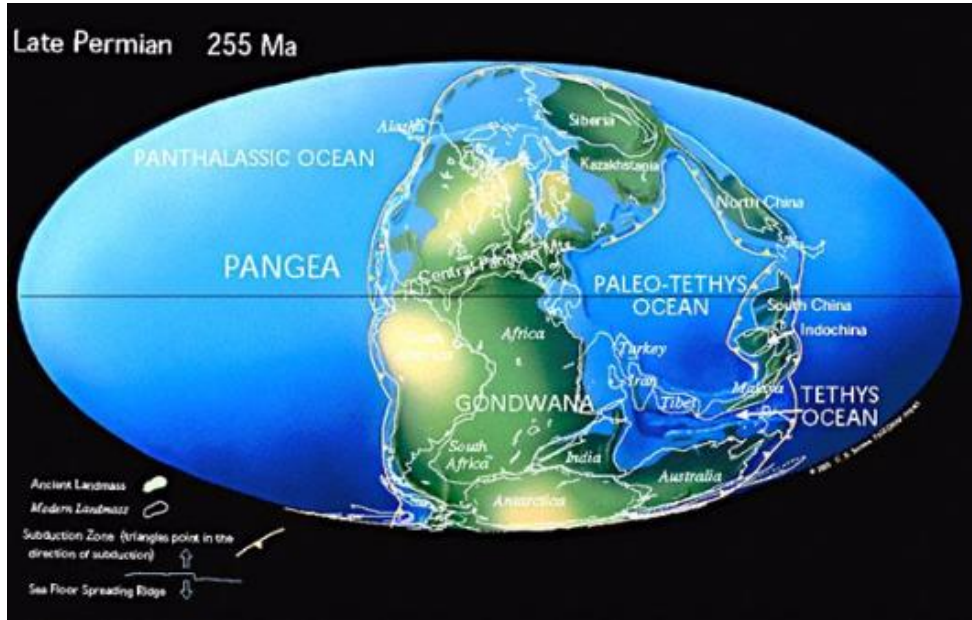

Liekopuita
Kortepuita
Siemensaniaisia

ensimmäiset lentävät hyönteiset n. 350 Ma (korentoja)

Permi

Isoja autiomaa-alueita
Pangea-mantereella

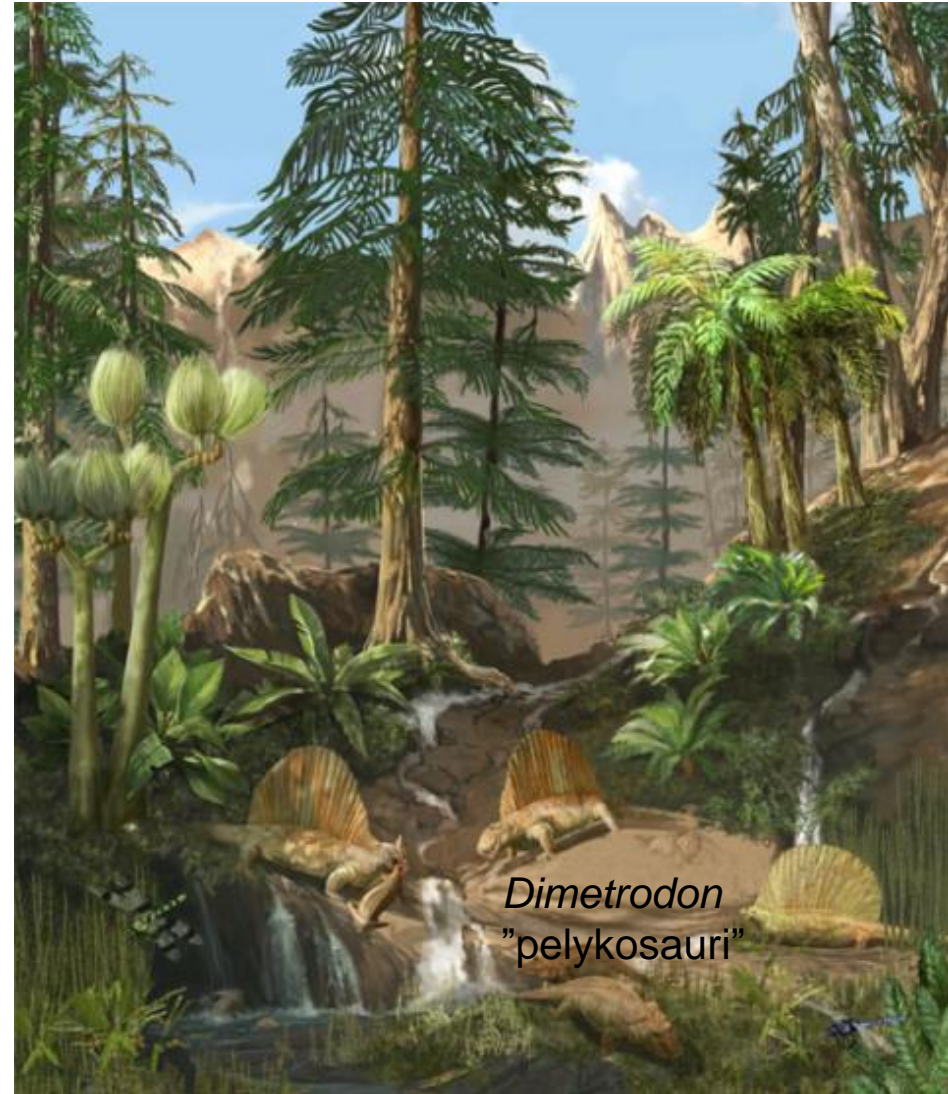
Ilmasto lämpeni voimakkaasti
kauden lopulla (liikaakin?)

Kosteiden alueiden metsät
hupenivat ja lieko- ja
kortepuiden valta-asema
heikkeni

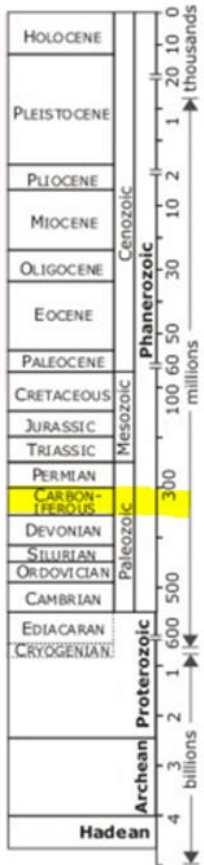
Havupuut levittäytyivät

Käpypalmut kehittyivät
noin 280 Ma

Neidonhiuspuut
noin 250 Ma

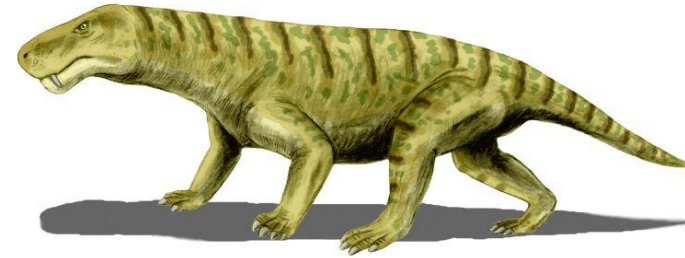
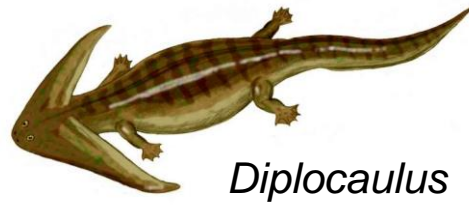

Dimetrodon
"pelykosauri"

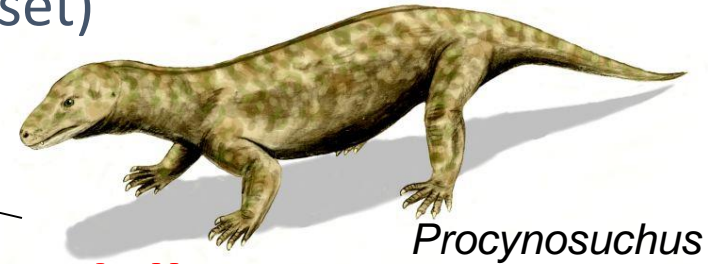
Mitä kuiva ilmasto merkitsi eläimille?

Tetrapodeista;
Sammakkoeläimiä

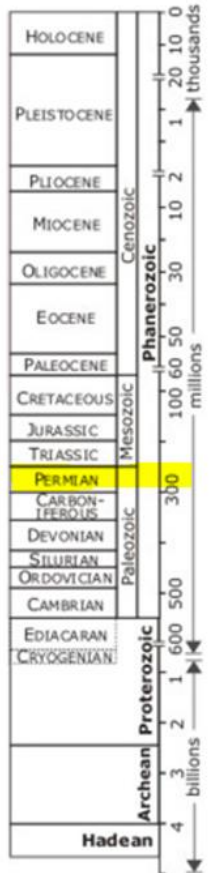

**Vesikalvolliset ovat sopeutuneet kuivempaan elinympäristöön!
(vesikalvollinen muna hiilikaudella 320 Ma)**

”Pelycosaurit”
Therapsidit
Archosaurit (> myöhemmin dinosaurukset)
Cynodontit (> myöhemmin nisäkkäät)

**Vesikalvollisten radiaatio permikaudella
mm. ensimmäiset varsinaiset matelijat kehittyivät**

Peleotsooinen maailmankausi loppuu,
mesotsooinen maailmankausi alkaa:
trias-, jura- ja liitukaudet

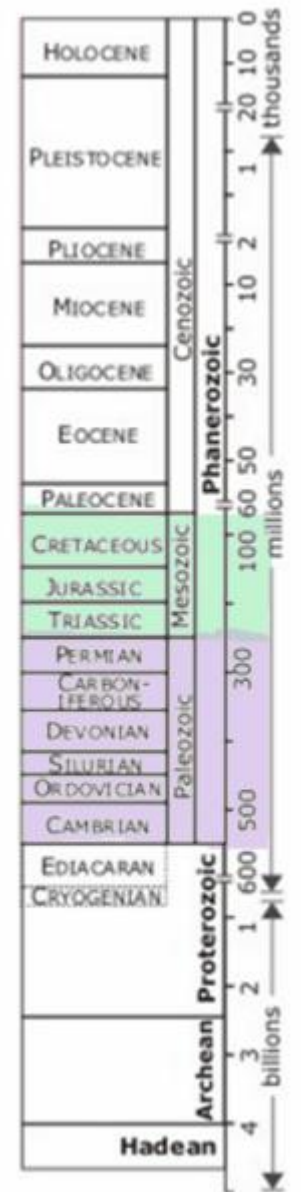
Permikauden lopussa 252 Ma

suurista suurin massasukuputto "Great Dying"

- n. 51% heimoista, n. 82% suvuista, n. 95% lajeista (mereisistä)

Kärsijöitä sekä merissä että maalla;

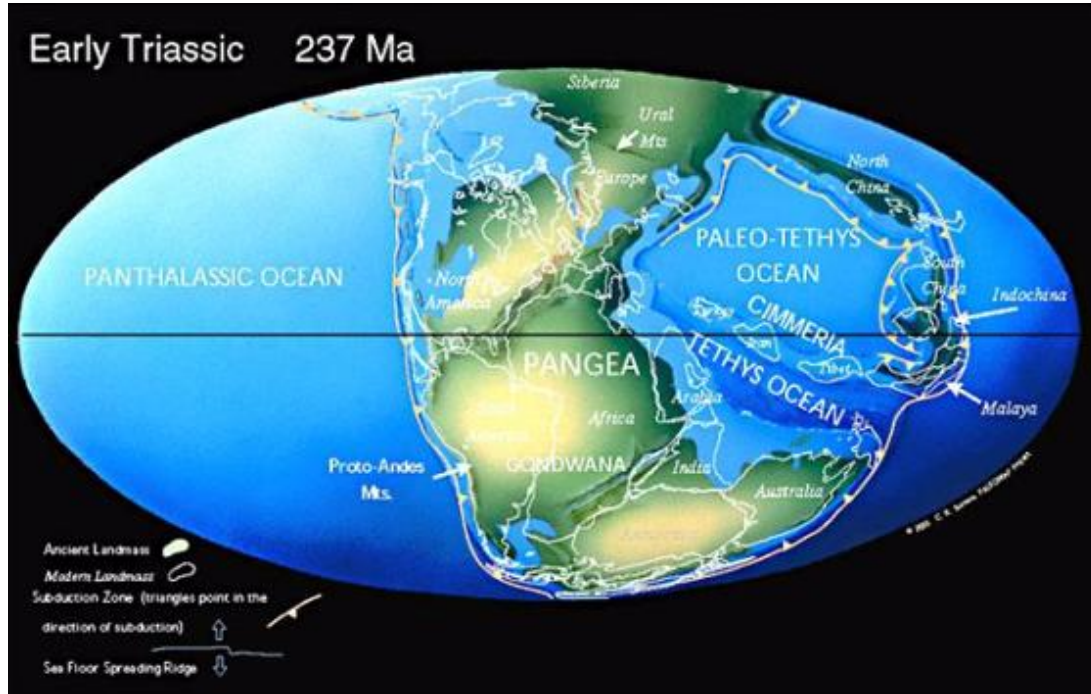
- trilobiitit ja meriskorpionit hävisivät lopullisesti
- koralliriutat käytännössä hävisivät
- nilviäiset, ammoniitit, merililjat, sammaleläimet ja panssarissiimalevät (Foraminifera)
- monet hyönteiset!
- pelykosaurit, monet muut matelijat ja sammakkoeläimet

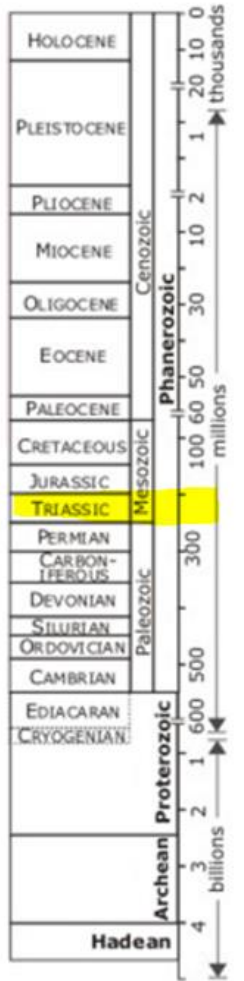
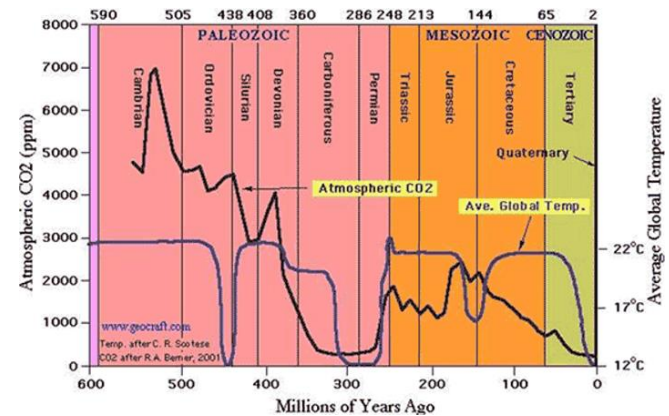

Trias

Maayhteys navalta navalle

Lämmin ilmasto

Ichtyosaurusia (kalaliskoja)

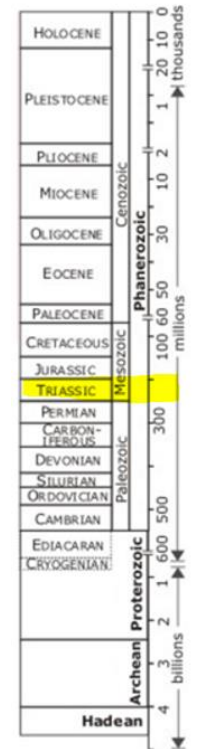
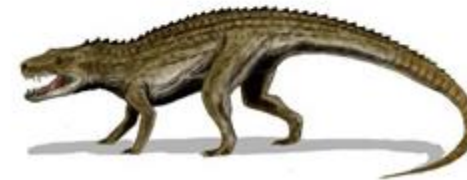
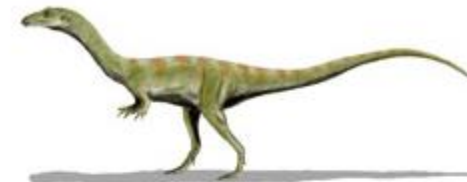

Plesiosaurusia (joutsenliskoja)

ei unohdeta ammoniitejakaan

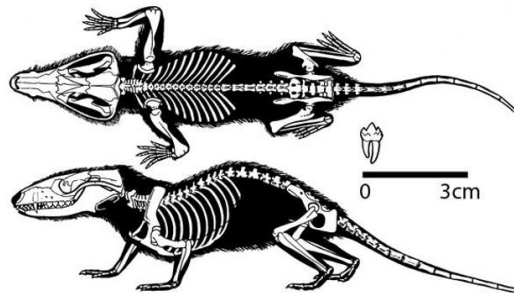
Havupuut
Käypalmut
Neidonhiuspuut

Triaskauden lopulla (n. 210-190 Ma)
ensimmäiset varsinaiset nisäkkäät

Sinoconodon

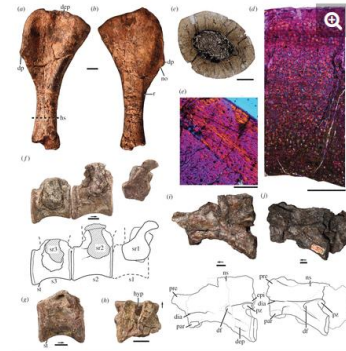

Megazostrodon

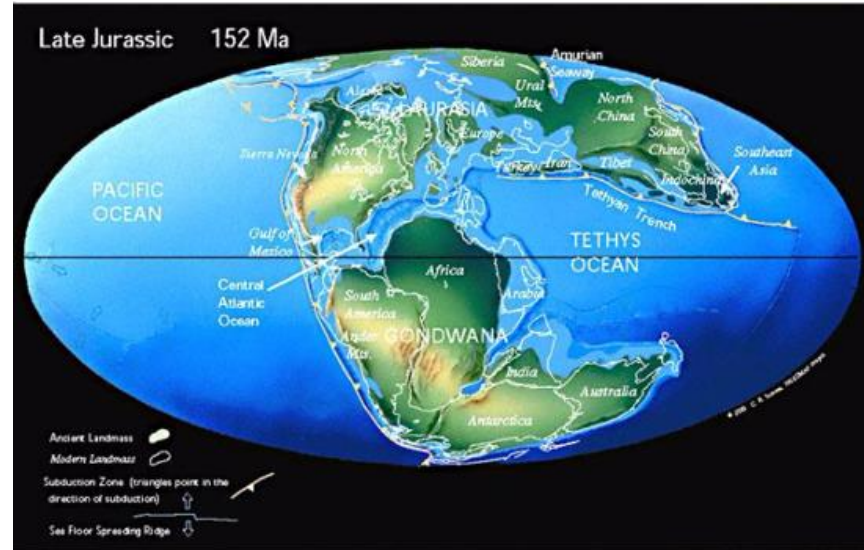
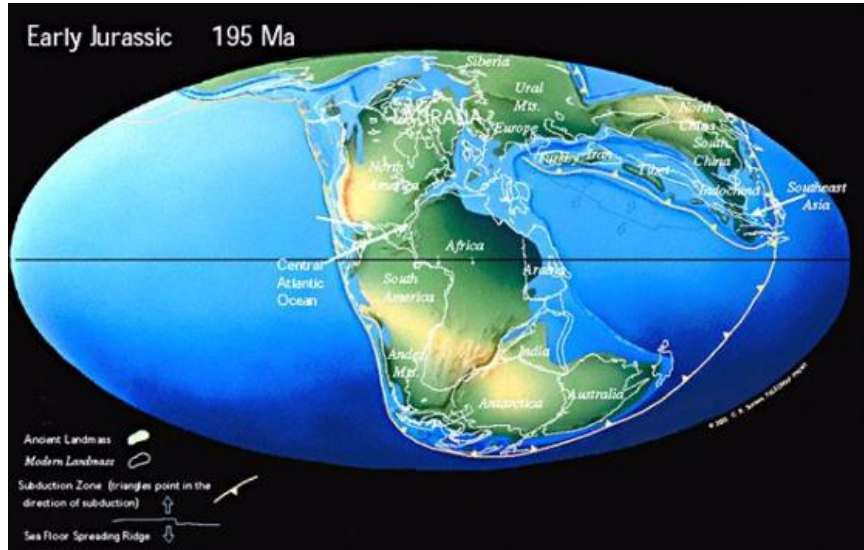
0 3cm

Pseudosuchia-matelijat hallitsevia (krokotiilit kehittyneet näistä)

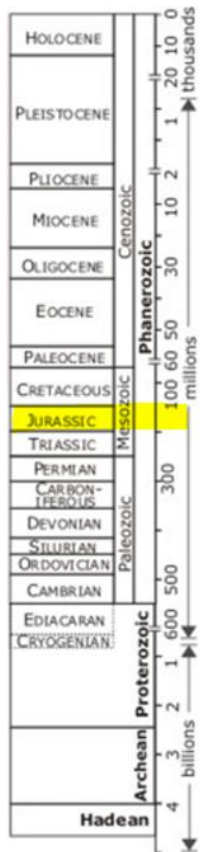
Ensimmäiset dinosaurukset noin 230 Ma

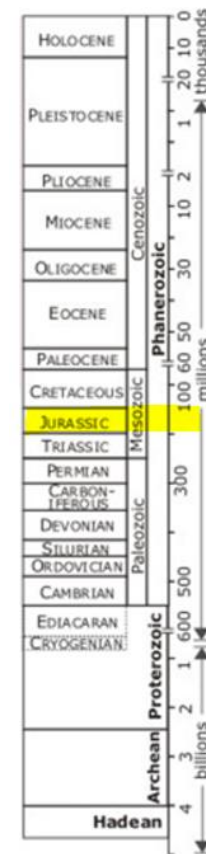

Jura

Pangea supermanner alkaa hajota Gondwana ja Laurasia mantereiksi

© UCMP

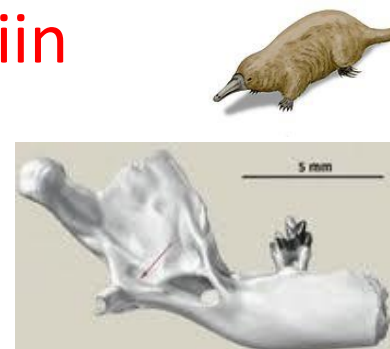
Istukasnisäkkäisiin, pussieläimiin ja nokkaeläimiin johtaneet linjat erkaantuivat toisistaan

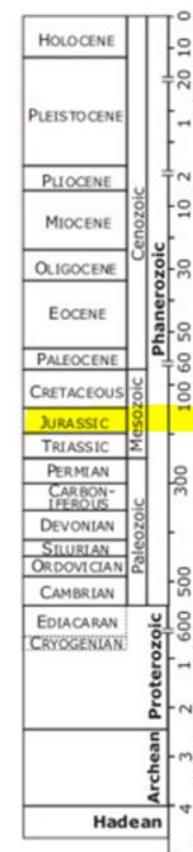
Juramaia sinensis (Kiina)
vanhin tunnettu
istukkanisäkäsfoossiili
160 Ma

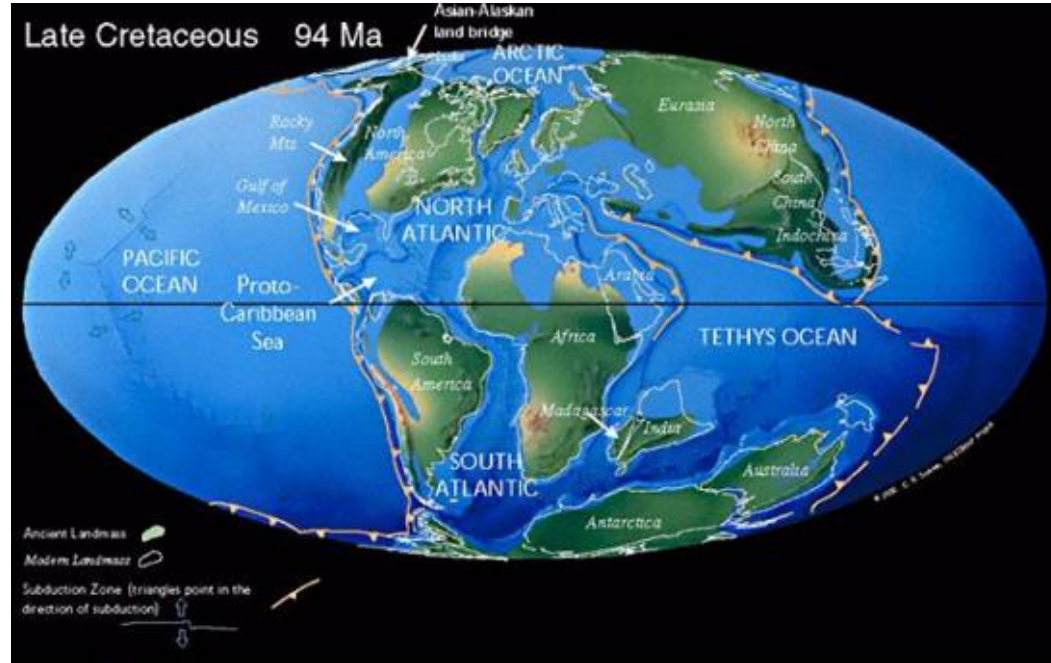
Sinodelphys szalayi (Kiina)
vanhin tunnettu
pussieläinfoossiili
125 Ma

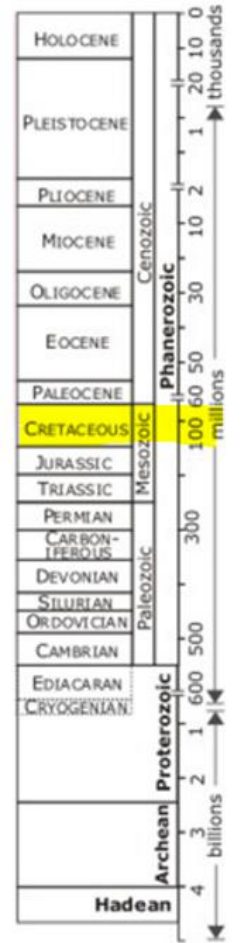
Teinolophos
(Australia)
nokkaeläinfoossiili
123 Ma

Liitu

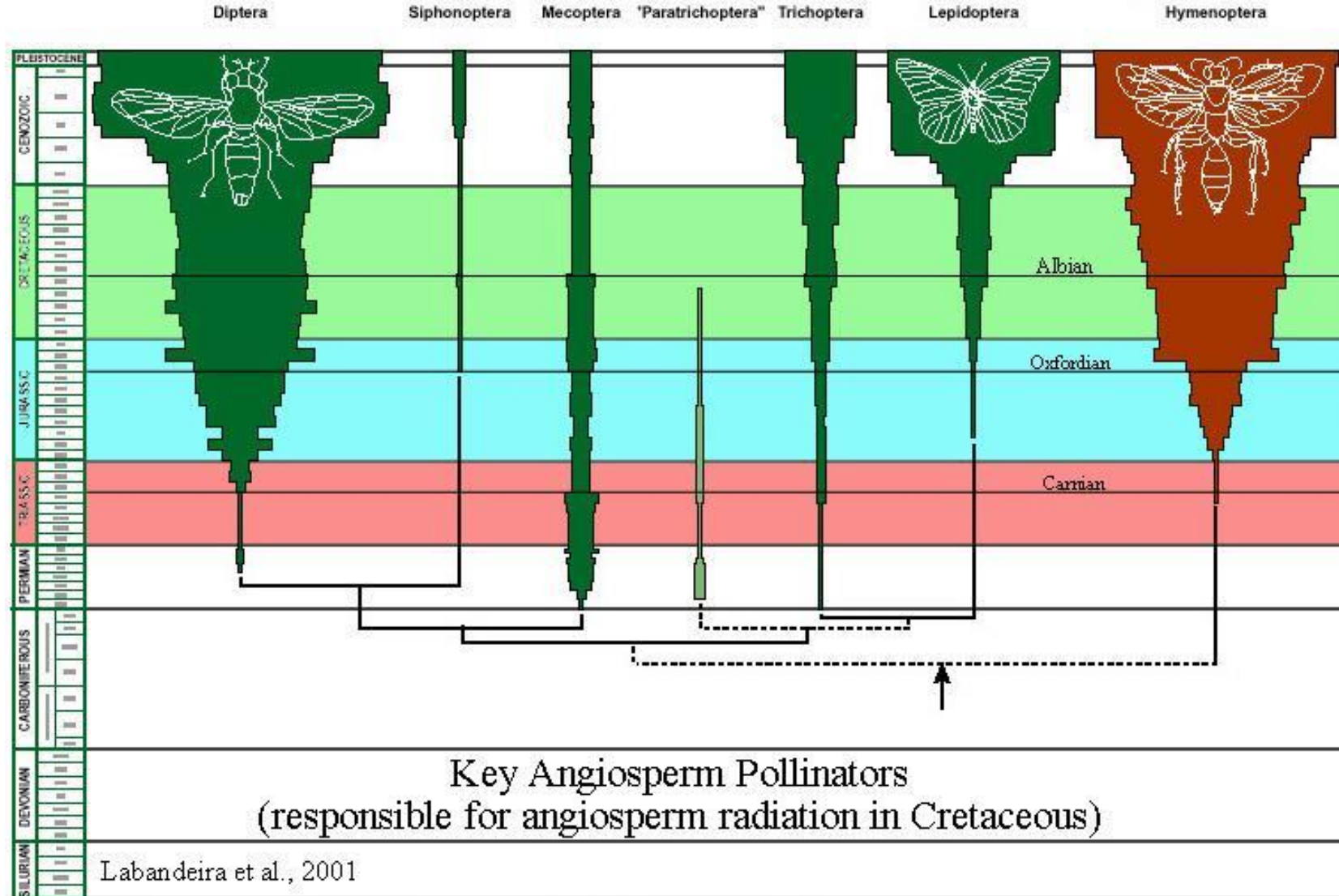

Atlantti syntyy Etelä-Amerikan ja Afrikan väliin
Intia irtoaa Madagaskarista ja lähtee kohti Aasiaa
Pohjois-Amerikka on yhä yhteydessä Eurooppaan ja Australia Antarktukseen

Kukkakasvit ja niiden pölyttäjät

Liitukausi

Nisäkkäät pieniä, mutta melko monimuotisia jo ”dinosaurusten aikaan”

